

SKOL

DASTUMADENN A GELENNOURIEZH

NIVERENN : 12

1960

niverenn : 12 miz kerzu 1960
numéro : 12 décembre
oo

Dastumadenn drimiziek a Gelennouriezh renet gant Armañs Ar C'halvez.

Priz ar C'houmanant : 10 LN Priz an niverenn voutin : 2,50 LN

Revue trimestrielle de Pédagogie
dirigée par l'Abbé Armand LE CALVEZ, directeur Skol St-Erwan;
publiée sous les auspices de l'Association Bretonne d'Education
Nouvelle.

Prix de l'Abonnement Annuel : 10 NF Prix du numéro ordinaire : 2,50

Annual Subscription : 10 New Francs, about 15 shillings, to be sent to
Barclays Bank, Llanrwst, North Wales.

Renew your subscription as soon as possible and give notice to the Edi-
tor : Revue SKOL, PLOUEZEC, Côtes-du-Nord, BRITTANY.

A R B R E Z H O N E G E R S K O L .

Lakaet e gwerzh e miz gwengolo 1961.

Al lodenn vrasañ eus ar pennadoù a vo kavet en niverenn-mañ a oa prest da vezañ embannet e miz kerzu 1960. Dre ziouer a amzer n'em boa ket gellet skriverezañ ar stensiloù ha pedif a ran ar goumananterien d'am digareziñ evit an dilerc'h bras-mañ.

Ar vuhez hi a gendalc'he da vont war-raok ha setu perak e vo kavet ouzhpenn un nebeut pennadoù aozet - pe bennaouet - e-doug c'hwec'hmiziad kentañ 1961.

C.C.P. Revue SKOL, PLOUEZEC. RENNES 1911 06.

LENNIT E BREZHONEG KAERAN LEVR AR BED : AR BIBL .

Aviel Sant Mazhe : 4,50 Levr ar Furnez : 3,00
Aviel Sant Mark : 4,00 Koheleth : 2,00
Aviel Sant Yann : 4,00 Habakouk, Hobdia ... : 3,00
Diskuliadur Sant Yann : 3,00 Prizioù Ernako.

Kas an arc'hant d'an Dll Saint Gall de Pons, LOUANNEC, C D N .
C.C.P. RENNES, 519 40.

Goulenn diganti ivez : AR BEDENN EVIT AR VRO.

LENNIT C'HOAZH

Bep miz : AR BED KEDTIEK, renet gant R.Hemon, 7 LN da gas d'A.B.K.
C.C.P.Rennes, 1907 07.

bep daou viz : AL LIAMM, renet gant R.Huon, 15 LN da gas da P.Le Bihan,
C.C.P.Paris, 5349 06.

FISELED GRONVEL, 3 LN da gas da A.LE MERCIER,
C.C.P.Rennes, 1819 42

bep trimiz : BARR-HEOL, renet gant An Ao.Klerg, person Bulien, 5 LN
da gas da Abbé LE CLERC, Rennes, 91 764

HOR YEZH, renet gant J.Piette, 10 LN da gas d'an Dll
Queillé, C.C.P.Rennes 1240 22.

PREDER, renet gant an Dr Etienne, C.C.P.Pariz, 16 093 13
4 c'haier : 12 LN
12 kaier : 36 LN. Preder a zo bremañ miziek.

SKOL, 10 LN, C.C.P.Rennes 1911 06

WANIG HA WENIG, kelaouennig evit ar vugale, 2 LN, da
gas da Journal W & W, RENNES, 1705 96

BLEUN-BRUG AR VUGALE, renet gant an Dr Tricoire, 1,50 LN
C.C.P.Dr Tricoire, Châteaubriant, NANTES 1147 17

bep c'hwec'hmiz GWERIN, renet gant Maodez Glanndour hag Abeozen, 10 LN,
da gas d'an Dll Queillé, RENNES, 1240 22.

LENNIT E GALLEG HAG E BREZHONEG :

AR VRO, renet gant Pêr Denez, 10 LN da gas da J.Desbor-
des, NANTES, 1493 79

BLEUN-BRUG, 5 LN, C.C.P. Bleuñ-Brug, 1590 NANTES .

STURIER-YAOUANKIZ, 6 LN da gas da J.Bouessel du Bourg,
RENNES, 13 74 03.

AN TRIBANN, 7,50 LN da gas da GORSEDD, C.C.P. NANTES
1907 81.

AR SONER, 10 LN da gas da B.A.S. RENNES 1244 77

AR FALZ, 10 LN da gas da AR FALZ, C.C.P.RENNES 430 20.

LA VIE BRETONNE, kelaouenn ar C.E.L.I.B. 8 LN da gas
d'ar Gont-Red 29541 RENNES.

L'AVENIR, 5 LN, da gas d'ar gelaouenn, RENNES, 1132 86.

BREIZ, 4,50 LN da gas d'ar Gont-Red 144 67, RENNES.

BRETON NEWS, LINTON, Fassaroe Lane, Fassaroe BRAY, EIRE

CELTIC VOICE, trimiziek, 4 shilling ar bloaz: A.Graham,
Flat 3,9, Clydesdale Rd, LONDON, W.11.

T A O L E N N .

AR BREZHONEG ER SKOL, YA pe NANN ? gant A. Ar C'halvez	p. 1
BODADEG VEUR KEVREDIGEZH AN DESKADUREZH NEVEZ, Skol Sant Erwan, 26 a viz mezheven 1960.	
1- Danevell ar Sekretour, gant G.Dubourg	p. 4
2- Danevell ar Vestrez-skol	p. 5
3- Danevell Rener ar Skol	p. 7
4- Danevell an Teñzorer	p. 9
5- Un diskouezadeg diwar-benn Skol Sant Erwan e Kemper	p.10
PENAOS E KELENNAN AR BREZHONEG EM C'HLAS, gant A.MERSER	p.11
LABOUR UR VAMM ER GER HAG E SKOL HE BUGALE.UR SKOUER DA HEULIAN	p.14
SECOND LANGUAGE TEACHING AND THE PROBLEM OF BILINGUALISM	p.16
LOCHLANN, embannet gant Alf SOMMERSET.	p.18
1- Welsh-Speaking in the New World	p.18
Er Stadoù-Unanet	p.19
E Patagonia	p.20
2- The Gaelic Tradition in Nova-Scotia	p.20
The Situation of the Scottish Gaelic and the Work of the	p.21
Linguistic Survey of Scotland	p.21
South Uist	p.22
A-DREUZ LENN	p.24
HOR BOEST LIZHIRI	p.27
KANV HA LEVENFZ	p.28
DIPLOU	
1- Kelc'hlizher an Ao.Chaloni Gloaguen, Vikel Vras, diwar- benn ar Veilhadegoù	p.28
2- Kelc'hlizher an Ao.Chaloni Gloaguen, Vikel Vras, diwar- benn ar gelaouennig Wanig-ha-Wenig	p.29
3- Le Colloque d'Abidjan sur les Religions et la Personali- té Culturelle Africaine, Jean Danielou	p.30
4- Proposition de Loi, tendant à compléter la loi n° 51-46 du 11 janvier 1951, relative à l'enseignement des langues et dialectes locaux	p.31
5- Lizhiri diwar-benn an niverenn ispisial : " Face au pro- blème de la Culture dans la Bretagne d'aujourd' hui ", Skol Nn 11	p.32

" La Malgache n'est pas anti-français. Le Malgache veut seulement que le Français ne soit pas anti-malgache. Cela veut dire très exactement ceci : ne faites pas de notre infidélité à Madagascar le prix de notre attachement à la France". Jacques RABEMANJARA.

" AR BREZHONEG ER SKOL " ,

YA pe NANN ?.

E derou 1958 - gwelout SKOL, niv.5, meurzh 1958 - e kave din e vefe aesa et kelennerzh ar Brezhoneg gant lezennoù hag a oa d' ar mare war ar stern :

- 1- un danvez-lezenn diwar-benn ar skoazell-stad d'ar skolioù prevez ;
- 2- ur mennad-lezenn diwar-benn kelennerzh ar yezhoù anvet " lec'hel" .

D'an 31 a viz kerzu 1959 e oa bet votet gant ar Vodadenn Vroadel, pe Gambr an Deputeed, ul lezenn diwar-benn " an Darempredoù etre ar Stad hag ar Skolioù Prevez". Diwezhatoc'h ez eo bet embannet gant Ministr an Deskadurezh Vroadel an Dekredoù evit al lakaat-da-dalvezout ha Kelc'hlizhiri d'o c'hokaat pe d'o spisaat. (1)

Kalz a vreizhiz o deus kredet e vefe tu da zigeriñ skolioù divyezhek nevez a-drugarez d'al lezenn-se. Ne gav ket din e vefe tu d'hen ober evit an abegoù-mañ;

- 1- a-raok bezañ " degemeret" e ranko ur skol bezañ bet digor e-pad 5 bloaz ha bezañ graet berzh war dachenn ar c'helennerzh. (Dek.22.4.60).

- 2- ar skolioù divyezhek n'hellfent ket sinañ ur c'hontrad-kevredañ dre ma vefe ret dezho neuze degemer penn-da-benn rolloù-labour ofisiel ar Ministrerezh. (Dek. 60 389, art.3).

Direkisadurioù a c'hell memes tra bezañ roet gant Ministr an Deskadurezh d'ar skolioù a ra " taolioù-arnod war dachenn ar bedagogiezh" (ibid.)

Al lezenn " Deixonne", 22.12.50, a aotre kelenn ar yezhoù lec'hel diwar-goust al " labourioù dieub (activités dirigées) renet gant ar mestr. (2)

- (1) Loi n° 59 1557 du 31 décembre 1959 (Bulletin Officiel de l'Éducation Nationale, n° 1, 7.1.60

Décrets d'Application de la loi n°59 1557 du 31.12.1959 .

D.n° 60 885.....60 890 du 22.4.60. (B.O. 28.4.60)

Circulaire du 26 juin 1960.

Décret n° 60 745 du 28 juillet 1960.

Décret n° 60 746 du 28 juillet 1960. (B.O.8.9.60)

Arrêté du 28 juillet 1960.

Circulaire du 7 novembre 1960. (B.O.17.11.60)

- (2) " La suppression des Activités Dirigées, l'an passé, enlève maintenant toute possibilité d'application de la loi de 1951 dans le Premier Degré. On peut dire que les rares cours existants ne subsistent que par simple tolérance des autorités académiques!"

AR FALZ, N° 4 b, 1957, septembre-octobre, page 6.

3- Ret e vefe dezho eta goulenn ar c'hontrad eün: paeet e vefe dezho hepken goprou ar vistri hag an hanter eus ar skodennoù dleet d'ar c'hefioù kevredigezhel.(1)

An dispignoù mont-endro a c'hellfe bezañ paeet gant ar gumun; mar nac'hfe ar gumun o degemer e rankfe ar gevredigezh a ra war he zro o zammañ. N'eus forzh penaos e chomfe en he c'harf ober war-dro ar savadurioù.(2)

4- N'eo ket war ar maez e c'hellfed digeriñ skolioù divyezhek met e kêrioù bras a-walc'h, e-lec'h ma vefe tu da vodañ un nebeut bugale dezho kerent troet gant ar yezh. Met daoust ha tu a vefe da vodañ a-walc'h a skolidi ?

Evit ur skol dezhi ur c'hlas e vefe ret kaout etre

20 ha 40 a skolidi ;

" " " " daou glas, etre 35 ha 40 a skolidi ;

" " " " tri c'hlas, etre 75 ha 110 a skolidi.

Gwir eo e c'hell ar ministr reiñ direkisadurioù pa 'z eus degouezhioù dreisthordinal.(3)

Lakaomp bremañ e vefe kavet en ur gêr evel Kemper pe Vrest 30 skoliad evit ur skol divyezhek dezhi ur c'hlas. Ne gav ket din e vefe degemeret he goulenn en abeg da gement-mañ: " N'heller ket bodañ en ur c'hlas skolidi a oad hag a zeska-mant disheñvel nemet el lec'hioù n'eus ket tu d'en em gemer a-hend-all; met ar stad n'hell ket skoazellañ ur skol, lec'hi-et en ur gêr a 10 000 a dud,dezhi doareoù ur skol diwar ar maez." (4)

En abeg d'an holl skoilhoù-se n'eus ket tu eta da zigeriñ skolioù nevez divyezhek dieub ha distag gant skoazell lezenn an 31 a viz kerzu.

Ret eo klask lakaat an divyezhegezh er skolioù kozh, met, ha pa vefent aotreet da gelenn ar yezh 2 pe 3 eurvezh bep sizhun, ne vo ket aesaet o labour peogwir ez eo ret dezho prientiñ o skolidi da dremen an arnodennoù ofisiel - arnodenn-antren er 6-et klas ha C.E.P.- hag a ra penn-mouzh ouzh ar brezhoneg.(5) Pell emamp diouzh al lec'h a vez roet d'ar C'hembraeg e skolioù Kembre. Eno, hervez ar c'honte-lezhioù, e c'heller tremen an arnodenn-antren er 6-et klas e Kembraeg penn-da-benn evel e Morgannwg, gounit poentoù ouzhpenn gant ar C'hembraeg evel e Fflint, pe zoken bezañ rediet d'ober ur boelladenn gembraek evel e Caernarfon.(6)

1- Dekred N° 60 746,art.5 eus an 28.7.60

2- Dekred N° 60 390,art.7 eus an 22.4.60

3- ib.art.1

4- Kelc'hlizher an 8.8.1960,III,4°, b. (B.O.an 28.9.60.p.90)

5- En eskopti St-Brieg ez eo bet erbedet d'ar skolioù izel, hag o deus goulennet sinañ ar c'hontrad eün, aozañ rolloù-labour damheñvel ouzh reoù ar skolioù ofisiel, evel p'o defe goulennet ur c'hontrad-kevredañ. Ar skolioù a fell dezho chom "dieub" a c'hell dibab etre ar c'hontrad-kevredañ (Contrat d'Association), a c'hrata muioc'h a skoazell-arc'hant, hag ar c'hontrat eün (Contrat Simple) hag a lez ganto muioc'h a frankiz evit eñvel ar vistri hag evit sevel ar rolloù-labour.

6- Gwelout SKOL,niv.10, p.p.54/59." AR C'HEMBRAEG E SKOLIOU KEMBRE ", stagadenn I : " Arnodenn ar Scholarship Examination".

Koulskoude al lec'h roet d'ar Brezhoneg er skolioù-etre hag en o arnodennoù a c'hellfe kaout levezon war kelennerezh ar skolioù izel. Setu perak e roen kalz a bouez d'ar mennad-lezenn a zlee lakaat ar Brezhoneg e renk ar yezhoù bev er vachelouriezh.(1) Siwazh ar mennad-lezenn-se a zo aet ivez e skouarn ar c'had.(2)

Mennadoù-lezenn nevez, heñvel o zri, kinniget gant an Ao.Ao. Crouan (Penn-ar-Bed), Bayou (Hérault) ha Hostache (Bouches-du-Rhône), a zo bet studiet gant komision aferioù kulturel, tiegezhel ha kevredigezhel ar Vodadenn Vroadel

Hervez kazetenn ar CELB., "La Vie Bretonne" (genver 1961,p.15) hag AR FALZ (niv.4/5, 1960,p.19) e vefe bet degemeret gant ar gomision veneget a-us danevell an Dr Duc, eus Penn-ar-Bed. Gwellaet e vefe kelennerezh ar yezh e-pad an eurioù-skol, talvoudegezh ar yezh en arnodennoù (ar poentoù a-us d'an notenn-etre a c'hellfe servijout evit bezañ degemeret er BEPC hag er vachelouriezh) ha prientidigezh ar vistri.

Mar bez degemeret an divizoù-se hor bo ur wellaenn vat war al lezenn " Deixonne ". Met n'eus netra kemmet nag en amzer nag en doare da gelenn ar yezh er skolioù izel : l eurvezh diret bep sizhun. Ret eo notañ memes tra e vefe erbedet kelennerezh ar yezh gant Pennadurezhioù an Deskadurezh hag e c'hellfed tremen un tammig arnodenn vrezhonek
- lenn ha displegañ - da geñver hini ar C.E.P.

Ha pa ne vefe eur merket ebet evit studi ar Brezhoneg, e vo kavet amzer d'hen ober er skolioù izel en deiz ma vo roet dezhañ en arnodenn an testeni-studi d'an nebeutañ talvoudegezh an embregerezh-korf. Setu perak ne blij ket din tamm ebet klozadur kemennadenn Emgleo Breiz war OUEST-FRANCE an 23 a viz kerzu 1960 : " Le vote de la Commission permet d'espérer qu'une satisfaction depuis longtemps attendue sera enfin apportée aux vœux de nos Conseils Généraux et de tous nos organismes culturels régionaux de Bretagne et du Midi ! "

Kadoriaded Kuzulioù an Departamant o devo bet, marteze, o mennad, met paz ar strolladoù kulturel breizhat a havezan peogwir e troont holl o daoulagad war-du ar pezh a vez sevenet e Kembre gant tud hag a gred e talvoudegezh ar C'hultur hag e talvoudegezh ar Stourm.

Kalz gwelloc'h e kavan al linennoù-mañ tennet eus " LA VIE BRETONNE " (genver 1961,p.15) : " Il n'en rest pas moins que le vote du rapport du Dr Duc, soutenu par les parlementaires bretons qui étaient présents ce 8 décembre à la Commission (MM.Fréville, Jouault, Trelu et Robichon), constitue un très important pas en avant vers l'instauration d'un régime plus libéral que dans le passé pour la langue bretonne et les autres langues regionales françaises ! "(3)

Arabat dimp ankounac'haat kennebeut n'hon eus c'hoazh aze nemet ur mennad-lezenn, degemeret, gwir eo , gant Komision an Aferioù Kulturel, ha ne vo kinniget d'ar Parlamant nemet pa blijjo d'ar gouarnamant, hag e-giz ma plijo dezhañ . Hag a-wechoù, e vez pell etre al loa hag ar genou ! Arabat eta bezañ lorbet - pe zoken en em lorbañ - n'eus nemet an unvaniezh hag an nerzh - hag an unvaniezh eo a ra an nerzh - hag a c'hellfe lakaat ar gouarnamantoù da blegañ.

A. Ar C'halvez.

- 1- Gwel.pennad-digeriñ SKOL, niv.5,meurzh 1958 ha war SKOL niv.11 ar mennad-lezenn " Bayou"gant displegadur an abegoù.
- 2- Gwel. BREIZ, niv.40, here 1960, pajenn diwezhañ.
- 3- ar gerioù-se a zo bet islinennet ganimp.

BODADEG VEUR KEVREDIGEZH AN DESKADUREZH NEVEZ

skol Sant Erwan, 26 a viz mezheven 1960 .

War-dro 14 eur e tisplegas ar skolidi un aba denn vrezhonek en o sal-debriñ : kanaouennoù hag ur pezhig-c'hoari aozet gant unan naezho, " Mont-Dont d'al Loar" gant Erwan Kervella.(1)

Da 15 eur en em vodas 18 a dud, en o zouezh an Ao.Ao.Jakez a Gelemn, Ronan Huon hag Ar.Ar C'halvez eus ar c'huzul-ren, e klas an Ao.Kalvez evit selaou danevelloù ar vestrez-skol, rener ar skol hag an teñzorer. Lennet e voe ivez lizhiri kaset gant c'hwec'h ezel d'en em zigareziñ, ha divizet kenderc'hel gant an taol-arnod embreget e Skol Sant Erwan war dachenn kelennerezh ar yezh.

Adanvet e voe tri ezel d'ar c'huzul-ren : an Ao.Ao. Yeun ar Gow hag Ar.Ar C'halvez hag an Dimezell Gourlaouen, hag a oa o zro da vont er-maez hervez ar reoliadur.(2)

Klozet e voe ar vodadeg da 18 eur.

G.Dubourg, sekretour ar vodadeg.

-
- 1- Gwelout an destenn war WANIG & WENIG, niv.6, meurzh 1960.
A-benn neuze e oa bet c'hoariet dija teir gwech: e Beilhadeg Louaneg, er skol dirak an holl baotred ha d'ar sadorn 25 a viz mezheven er sal-batronaj, dirak ar gerent.
 - 2- Reoliadur art.10; SKOL niv.3 R.N. pajenn 8.

DANVEVELL AR VESTREZ-SKOL.

Trede bloavezh ar skol dre ar brezhoneg oc'h echuiñ...
An trede bloavezh : an hini kizidikañ, hervez ma lavarer (hervez va skiant prenet va-unan ivez, pa soñjan e niver an oberennoù breizhek am eus gwelet o sevel...) Evidomp amañ, e Skol Sant Erwan Ploueg-Ar-Mor, eo eta tremenet ar bloavezh blizik-se, ha kement-se, anat eo, a c'heller kontañ evel ur gounid...ma n'eo ket un trec'h.

Dre vras, avat, n'eo ket son an drompilh a vo ganin!
Daoust mar deo bet kresket niver ar skolidi, 29 a voe (21 e 1957/58, 23 e 1958/59) da gontañ evel-hen:

eus Ploueg-ar-Mor :	7	(1 pañsionad + 6 diavaeziad) + 3 flac'h deuet diingal.
Kemper-G ^{eg}	: 4	fañsionad.
Kemper-Kaour.	: 1	"
Kraon	: 1	
Konk-kernef	: 2	
Keranna-Yerres:	7	
Bro-Bariz	: 2	+ 1 plac'hig e pañsion e Skol al Leanezed.
Roazhon	: 3	
Tours	: 1	
Lanuon	: 1	

29

Darn eus ar re-se a oa evito o zrede bloavezh, hag evel just ez int bremañ ampart a-walc'h. Darn all, gant o eil bloavezh pe an hini kentañ hepken, o deus labouret gant kalon ha dastumet ganto ur gwiskad dereat a vrezhoneg. Un dra avat a ranker anzav : n'eus hini ebet hag a gomzfe brezhoneg dre blijadur - e giz ma rae unan bennak er bloaz a-raok - ha pa ne vezont ket eveshaet e vez galleg ganto.

Ne gomzin ket deoc'h re hir diwar-benn an danvez kelennet er bloaz-mañ dre ar brezhoneg : heuliet em eus an hevelep doareoù hag ar bloavezhioù tremenet:

Yezh : gramadeg, skrivadennoù, pennadoù savet gant ar skolidi, lenn ha reiñ dre gomz, ar muiañ ma vez gelllet, diskleriadurioù diwar kement tra studiet.

Istor Breizh : adkemeret hon eus adalek ar penn kentañ, goude bezañ gwelet gant ar re goshañ er skol al lodenn a grog gant 1789.

Douaroniezh: douaroniezh Vreizh, sellet muioc'h eget er bloavezhioù a-raok e-keñver buhez an dud.

Skiant: lodenn war an nerzhioù-natur ha korf an den, ha da heul tresadennoù.

Anat e oa e heulie ar vugale, dre vras, kalz aesoc'h eget er bloavezhioù a-raok. Ha marteze eo evit se - dre ma santont, pe ma kredont ec'h ouzont pezh a vez kelennet - n'o deus ket en em ziskouzet ken entanet, ken kalonek.

Rak ret mat eo lavarout n'eo ket bet adkavet er bloaz-mañ - nemet ur wech bennak, dre zegouezh - an aergelc'h krouet

en daou vloaz a-raok, dreist-holl evit pezh a sell ouzh ar marevezhioù en-diavaez d'an eurioù skol. Perak ? Dre ma oa aze 3 pe 4 c'hañfard 13/14 bloaz, hag a oa e gwirionez paotred diaes, pe zoken pennoù fall. Daou anezho ne heulient ket va skol nemet bez' e vezent e-touezh ar bañsionidi all en-diavaez d'an eurioù skol; en abeg dezho - ha ranket em eus stourm dibaouez evit mirout an urzh - ez eo bet kollet ul lodenn eus al labour stummañ speredoù ar vugale dre glask o lakaat d'en em dommañ tamm pe damm ouzh ar brezhoneg dre traoù dedennus, plijus, a voe sevenet ar bloavezhioù a-raok e-pad ar veilhadegoù pe amzerioù vak all.

Bez' ez eus bet koulskoude devezhioù mat ha frealzus : desket o deus meur a ganaouenn ha dreist-holl ul lodenn eus " Kanaouennoù Santel" an Ao.Floc'h, embannet gant SKOL, evel m'ouzoc'h.Kemeret eo bet ar c'hiz da ganañ evel-se kantikoù d'ar Werc'hez, pe en enor da Sent all, hervez koulz ar bloaz hag ar gouelioù; ha bep sul da noz ar C'homplidoù e Brezhoneg. Bet ez eus bet ivez ar perzh kemeret er Beilhadegoù - an hini gentañ e Rospez hag an hini diwezhañ e Louaneg - hag an emvodoù brezhonegerien aozet e Skol Sant Erwan da sul kentañ miz etrel ha miz mae. Kanañ, displegañ ha c'hoari pezhig Erwan Kervella a zo bet graet. Lidet eo bet ivez deiz-ha-bloaz pe gouel Sant Paeron ar baotred ha tro a veze neuze da ganañ, da selaou pladennoù brezhonek ha d'ober un tamm koroll.Un dra blijus eo bet ivez lid kaer peurvadeziant Patrig Koailh gant an Ao.Kalvez, e Brezhoneg penn-da-benn, en iliz Ploueg, gant an holl bañsionidi evel arvestourien, d'ar Yaou-Bask. Ar paotrig en doa gwisket ur sae wenn ha respont a rae eñ e-unan d'a goulennot graet outañ gant ar beleg. Ober a reas e Bask Kentañ ar sul war-lerc'h ha d'al lun e tegemere sakramant ar Gouzoumenn war-un-dro gant un toullad eus ar bañsionidi dirak lod eus o c'herent.(1)

Dre vras eta ez eo bet diaesoc'h an traoù ar bloaz-mañ... nemet spi am eus ne vo ket labour graet en aner nag amzer gollet ar preder hon eus kemeret nag ar strivoù hon eus graet en-dro d'ar vugale fiziet e Skol Sant Erwan evit deskiñ dezho Brezhoneg, deskiñ ivez anavezout gwelloc'h ha karout o bro: Breizh.

E.Galbrun.

- (1) Ankounac'haet he deus an Itron Galbrun lavarout hon eus bet graet Miz Mari e brezhoneg hepken ha penn-da-benn : kantikoù hag Istor Vurzhodus Fatima displeget dre gomz.Ar.Ar C'h.

DANEVELL RENER AR SKOL .(1)

Ur bloavezh all oc'h echuiñ. Kalz a boan hon eus bet surmat , met n'eo ket bet didalvoud.

Kalz a boan hon eus bet evit daou abeg :

- niverusoc'h e oant er skol, 91 ; 82 warlene.
- pañsionidi niverusoc'h : er bloavezh kentañ, 14

warlene, 19

hevlene, 25, en o zouezh daou vras

na ouient ger brezhonek ebet e derou ar bloaz.

Div gentel da dennañ :

- arabat dimp kemer bugale re gozh, dreist-holl pa ne zeuont ket eus tiegezhioù brogarourien.
- arabat degemer pañsionidi re niverus pe e vefe ret dimp bezañ niverusoc'h o komz ganto; ouzh taol da skouer, e klas-komp lakaat ar yezh da drec'hiñ. D'am soñj, 20 eo an niver brasañ. Ar gwellañ e vefe ur mestr evit un daoliad a 10 d'ar muiañ.

Met ur gudenn a arc'hant a zo aze ivez da ziskoulmañ. Gant un nebeudig pañsionidi en tu-hont da 20 e c'heller gounit un tamm arc'hant a vez implijet da wellaat ar savadurioù hag an arrebeuri, da reiñ yalc'hadoù-studi, da greskiñ lod ar skol e gopr ar vestrez a ra war o zro.

Ar bañsionidi a zesk muioc'h a vrezhoneg eget ar re all...Ha kreñvoc'h e vefe c'hoazh ar yezh ma vefe an holl vistri-skol brezhonegerien vat ha troet gant ar yezh. E dibenn ar bloaz hon eus lennet ha studiet W & W em c'hlas gant kalz a blijadur e-pad meur a zevezh. Ma vefe graet kemend-all en holl glasoù e vefent holl barrek da heuliañ ur gentel vrezhonek penn-da-benn war-dro ll vloaz.

Warlene em boa klasket, en aner adarre, ur brezhoneger mat evit ar c'las nevez a zigoremp. Peur e kompreno ar vretoned yaouank ez eus labour a-bouez d'ober er sko - lioù ? (1)

Un dra hag en deus kalz a levezon ar skol eo WANIG HA WENIG. Setu perak e vefe ret e embann aliesoc'h, dreist-holl bremañ pa'z eus bet kavet an tu da aozañ niverennoù plijusoc'h. Met kement-se a c'houlenn amzer ivez ha n'hellan ket kennebeut dilezel SKOL. E-pad ar vakañsoù e klaskin ragaozañ 5 niverenn evit ar bloaz-da-zont.

o o

o

Tud'zo a gav dezho bezañ kavet un diskoulm d'an holl ziazamantoù meneget uheloc'h : kuitaat Ploueg evit ur c'horn-bro brezhonekoc'h, en ur skol e-lec'h ma kavfen ur beleg barrek d'am skoazellañ war bep tachenn...Ret eo din anzav ne zisplij ket din kement-se - daoust pe-gen stag ez on ouzh ar skol-mañ - dreist-holl pa vezan skuizh-divi gant al labour ha prest da fallgaloniñ dindan samm trubuilhoù a bep seurt. Met tud all ne fell ket dezho klevout komz eus kement-se: amañ eo diazet-mat ar skol hag amañ e tel kenderc'hel ken na vo digoret reoù all heñvel outi.

1- Abaoe eizh vloaz'zo bennak e klaskan unan e gwirionez dre hanterezh AL LIAMM.

N'eo ket din divizout war ar poent-se. Skol Sant Erwan n'eo ket va zra. Adalek an derou en deus fellet din he lakaat dindan paeroniezh ur Gevredigezh. Skol Sant Erwan a zo anavezet e Breizh a - bez, ha muioc'h eget biskoazh ez eo tra ar Gevredigezh ha d'ar Gevredigezh ez eo divizout petra a vefe d'ober. Da zaou pe dri neuze da vont da gomz gant an Ao. Vikel Vras. Emañ a-grenn a-du ganimp. Mar befe diviziet tra pe dra etrezañ ha dileuridi ar Gevredigezh ez on prest da sentiñ.

Mar befe goulennet diganin va ali e lavarfen c'hoazh e vefe fall kuitaat Ploueg er bloaz-mañ p'emeur dres o vont da lakaat da dalvezout al Lezenn nevez diwar-benn an darempredoù etre ar Stad hag ar skolioù prevez. Moarvat e vo sinet gant ar Gevredigezh a zo perc'henn war ar savadurioù ur c'hontrad gant ar Stad, ur c'hontrad-kevredañ : go- proù paeet gant ar stad, mizoù mont-endro paeet gant ar gumun.

Penaos e c'hellimp en em zibab ? Ha paeet e vo hor c'hellenerezh vrezhonek ? ne gav ket din. Ha ret e vo degemer an eurioù labour ofisiel ? nann mar bezomp sellet evel ur skol-heñchañ. Mar bez ret plegañ e vo talvoudusoc'h a se aergelc'h ar skol, ar brezhoneg kelennet " dre zegouezh" ha labour ar bañsion. Dizouzh hor gwellañ e raimp adarre er bloaz-a-zeu.

Un dibab a vo graet e-mesk ar baotred a zo bremp* er skol. E-pad ar vakañsoù ivez emañ e soñj da vale dre Vreizh da weladenniñ an tiegezhioù o defe bugale da gas deomp : brezhonegerien ha nannvrezhonegerien. Ezhomm hon eus eus ar re gentañ ha laouen ez omp da zegemer an eil re. Diouzhtu ma gouezet resis ha dre ar munud penaos e vo lakaet da dalvezout al Lezenn Nevez-se e klaskin gwelout tud hir o brec'h hag a c'hellfe hor skoazellañ er mererezhioù-stad.

Armañs Ar C'halvez.

DANEVELL AN TENZORER.

Arc'hant degemeret e-pad ar bloavezh-skol 1959/1960.

Ao. Allain, Roazhon	2 000	Ao. Guillou, Nancy	1 000
Barz, Roazhon	5 000	Herve, Beleg	1 000
Itr. de Bellaing	6 000	Heussaff	3 846
Ao. Bihannic,	3 000	Tad Chardronnet	5 000
Beilhadegoù Treger	10 000	Ao. Chauvel	1 000
Ao. Ar Bihan	1 000	Dll Chevillotte	1 000
Bouessel du Bourg	3 000	Ao. Langleiz	1 000
Bran, Beleg	1 000	Dr Ch. Laurent	5 000
Boucher	1 000	Ao. Mahe, Gwened	10 000
Bourdellès, Beleg	1 000	Dll Martin	10 000
Ar C'harrer	2 000	Ao. Maze	7 000
Dll Cazin d'Honincthun	1 000	Itr. MOnnier	4 000
Strolladoù eus Pariz	10 000	Ao. Noury	8 000
Itron Kemere	4 000	Omnès	2 800
Ao. Coent	1 000	Y. Olier	1 000
Cormerais	2 000	Pennec	8 000
Eliès	2 000	Renault	2 000
Dr Etienne	5 000	Tad Rumpaot	1 000
Dr Ezel	5 000	Itr. de Rohan-Chabot	40 000
Ao. Yeun Ar Gow	10 000	Itr. Sant-Pêr	6 800
Dr Grall	10 000	Ao. Tanguy	500
Ao. Guéguen	38 000	Ters	10 000
Dll Gourlaouen	2 000	Troal, Beleg	1 000
Ao. Gouyon de Matignon	3 000	Dizant	1 000
Dr Guilloux	1 000	Emglev Se .enadurel,	1 000
		An Ao. Herry	1 000

269 446

Lod Skol Sant Erwan (1.) 100 000
 Profoù pesked kaset gant an Ao. Skolan, eus An Oriant 48 000

417 446

Er c'hef e miz here 1959 55 598

473 044

Arc'hant dispignet e-pad ar bloavezh-skol 1959/1960.

Mizoù bihan : levrioù, timbroù h.a. 15 655
 Gopr ar Vestrez-skol 346 400
 Skodennoù kevredigezhel diwar ar goproù 88 270

450 575

Er c'hef d'an 30.9.60 22 469

KENBOUEZ 473 044

473 044

(A-drugarez d'ur skoazell a 25 000 lur kaset gant Bleuñ-Brug Treger ez eus bet tu da baeañ, gant un tamm dilerc'h gwir eo, da Skol Sant Erwan ar 45 000 lur dleet evit ar yalc'hadoù-studi.)

(1) Bevet ha lojet e vez ouzhpenn evit netra gant ar skol.

UN DISKOUEZADEG DI'WAR-BENN SKOL SANT ERWAN E KEMPER.(1)

Kemper 8 a viz meurzh 1961

Aotrou ker,

setu bremañ ur miz m'emañ er rakstal bali Kergelen an diskouezadeg graet gant an danvez kaset din gant an Itron Galbrun ha dec'h em eus dastumet pep tra.

N'ouzon ket, ne gredan ket zoken, en devo an diskouezadeg-se kaset war-eün skolidi da Skol Sant Erwan. An dud a dremen dirak, ha n'int ket tud eus an Emsav (ar re-mañ a anavez Skol Sant Erwan endev) o deus ezhomm marteze amzer da lakaat ar menozioù nevez-se e go...Met servijet en devo sur d'ar Brezoneg dre vras rak dedennet en deus an dud ha kalz a zo chomet dirak an diskouezadeg,ha pell alies, da sellout ouzh pep tra.

Evel m'emañ an traou bewech ma ran un diskouezadeg, ne zeu den ebet er stal da c'houlenn diskleriadurioù. An dud a dremen a gar bezañ dieub. Er-maez emaint, ne goust netra e feson ebet sellout ouzh un dra a zedenn an daoulagad; n'o deus ket da vont tre na da lavarout ar pezh a zonzont, ha setu perak, me ' gred, un diskouezadeg evel-se a dizh ur bern tud, kazi an holl a dremen, o rediañ anezho da welout ha da ana-vezout un dra a vije chomet dianav dezho a-hend-all.

Pa oan er stal avat e c'hellen gwelout war dremmoù 'zo pe laou- nedigezh pe souezh, pe fae - ket alies . An aliesañ an dud a seblant degemer an neventi-se evel un dra anat, un dra a zlee degouezhout.

Klevout a raen a-wechoù traouigoù : un den hag e wreg a zo o sellout, an den a c'hoarzh : " Le Breton a l'Ecole maintenant ? navrant !" hag ar wreg : " Au lieu de rire du ferais mieux de l'apprendre". ha n'em eus ket klevet ar rest met aet int kuit en ur gomz eus kudenn ar Brezhoneg er Skol. Ha setu ar pezh a c'hoarveze an aliesañ : an dud a seblante degemer mat ar menoz ha kazi an holl rediet da welout ar gudenn disple- get dirazo. a gendalc'h gant o hent en ur gomz eus ar Brezhoneg er Skol.

... Ur paotr eus " Kendalc'h" R.Omnès, kelenner el Lise deuet da welout, en dije karet gwelout an diskouezadeg-se ober tro Breizh Bremañ.
.....

Itron ger,

.....Setu dre vras penaos e oa renket an traou er rakstal : war ar c'hos- tezioù hag al leur un danvez ruz; war un tu war ur planken. " contrepla- qué" bras al luc'hskeudennoù peget war paper du; war an tu all, ur skri- tell bras du war wenn o tisplegañ petra eo Skol Sant Erwan. War al leur e-kreiz, war un tu skeudennoù ar vugale e-kichen levr " An Ti Satanazet", war an tu all bougomouigoù war kartoñs du. (An traoù-se a lakae liv,fal- tazi ha buhez en diskouezadeg). Skouerennoù eus Wanig -ha-Wenig hag eus Skol. A-zioc'h, a-istribilh,kartenn Vreizh Delaporte, hag er foñs, pelloc'h, da glozañ ha da reiñ liv, un nadoz-vor bras glas-roue, du ha gwenn graet gant va mab Ronan.Daoulagad an dud a oa eta dedennet da gen- tañ gant al livioù ha goude gant an danvez a souezhe anezho da gentañ hag a seblante plijout dezho an liesañ. Ar paperennoù brud " Hon Huñvreoù Kaer" a oa peget ouzh an nor dres en uhelder an daoulagad... ha kalz tud a zo chomet da lenn pep tra.....

(1) E-doug miz genver ez eus bet graet e Kemper, e stal an Itron Kemere, un diskouezadeg diwar-benn Skol Sant Erwan.Embanr a reer amañ an daou lizher a zo bet kaset dimp ganti. He zrukarekaat a reomp a-greiz kalon evit he madelezh hag he foan.

PENAOES E KELENNAN AR BREZHONEG EM C'HLAS. (1)

gant Andreo Ar Merser, rener skol ar gouarnamant e Groñvel.

1 - Va C'hlas: 29 bugel, 24 brezhoneger.

Ar re na ouzont ket ar brezhoneg : n'em eus ket amzer da gelenn dezho ar brezhoneg evel ur yezh estren, ha neoazh o doa c'hoant da zeskiñ, pa choment ur wech ar sizhun war-lerc'h ar skol e penn ar bloavezh. Met re a labour am eus d'ober, hag e reont labourioù personel e-pad ar " brezhoneg".

Ar 25 brezhoneger : ur plac'h ' zo na fell ket d'he zad e teskfe ar brezhoneg. Ober a ra labourioù personel, nemet pa zes komp ur pezh-c'hoari, rak c'hoant he devez da sevel war al leurenn (hag he zad en devez c'hoant gwelout anezhi ivez).

a) ar c'hour krenn eil bloavezh: 6 paotr hag 8 plac'h. E-touezh ar 14 bugel-se e vo 9 da vont er 6vet klas, ha n'o devo bet nemet ur bloavezh, pe zaou d'ar muiañ, a vrezhoneg.

B) e " Diwezh ar Studioù" em eus 4 faotr ha 6 plac'h, brezhonegerien an holl anezho, met kalz sotoc'h eget re ar c'hour krenn. Ar re-se o devo bet 3 pe 4 bloavezh brezhoneg a-raok kuitaat ar skol, met, dre o " di-nerzh" spered, ez eo didalvoud a-walc'h.

Pezh ar vank : ma vefe dalc'het warlerc'h, er 6vet klas, ha pelloc'h. Hag ivez, ma vefe kroget a-raok. E berr gomzoù, ma vefe kelennet e gwirionez ar brezhoneg. Bresk a-walc'h eo ar pezh a ran dre n'eus ket dalc'husted. Met marteze e tiwano un hadenn bennak.

Penaos e ouzont ar brezhoneg komzet.

	<u>kour krenn</u>	<u>diwezh ar studioù</u>
mat-tre	5 paotr 3 flac'h	2 baotr 6 plac'h
mat		
mat a-walc'h	3 flac'h	
madik	1 paotr	
fallik		2 baotr
fall	2 blac'h	
fall-tre		

Penaos e vez degemeret ar c'hentelioù brezhonek gant ar vugale.

Div blac'h a zo na blij ket dezho ar brezhoneg. Ar re all her gra gant plijadur, hag e gwirionez, an div blac'h-se ivez, pa ne vez ket goulenet diganto sevel pennadoù.

Holl e reont ar memes labourioù.

2 - An diazezoù. Ret eo reif d'ar brezhoneg un diazez resis, evel d'an traoù all. Erruout a ra ar gentel vrezhoneg dres ma erru ar gentel c'hallek pe jedoniezh, d'an eur merket war an daolenn implij-amzer.

Rannet e vez an eurvezh vrezhoneg e div hanter-eurvezh: ur gentel bep meurzh, unan all bep gwener.

1- Trugarekaat a ran an Ao.merser da vezañ roet din an aotre da advoulañ ar pennad ken pouezus embannet gantañ da gentañ war " FISELED GRONVEL".

Daou vloaz ' zo em boa rannet an eurvezh e pevar c'hard- eur. N'heller ket ober labour a-walc'h en ur c'hard- eur, hag e soñj din ez eo gwelloc'h kaout div hanter eurvezh.

Evel evit an traoù all, e savan kenstrivadegoù : lenn, pennad da sevel, barzhoneg da zisplegañ. Merket eo an notennoù bet evit ar brezhoneg war ar c'harned notennoù a vez sinet bep miz gant kerent ar vugale. Ret eo ma vo santet gant ar vugale, hag o zud, ez eo ar brezhoneg un dra sirius evel ar galleg pe ar jedoniezh, ha neket ur fentigell.

3 - Petra ha penaos e teskan. Da gentañ, deskiñ lenn ha skrivañ. Gouzout a ra dija ar vugale lenn galleg, ha buan e teuont a-benn da lenn brezhoneg, dreist-holl gant an doare-skrivañ peurunvan a zo bet degemeret gant Skol-Veur Roazhon. Ret eo kelenn o yezh d'ar Vrezhonegerien vihan evit dont da gompren pegen spletus eo ar skritur-se. Un diaester nemetken : ar c'h a vez lennet alies ch pe k. Met, evel n'eus ket kalz anezhe, n'eo ket ur skoilh bras.

Petra rein da lenn ? Da gentañ, ar pennadoù savet gant ar vugale, ha war-lerc'h pennadoù roneotet gain, o c'hortoz al levr pennadoù a vo embannet gant AR FALZ.

Dibabet em eus barzhonegoù bihan, rimadelloù bugale, pennadoù 'zo eus "Troioù Kamm Alanig Al Louarn". Troet em eus e brezhoneg meur a "Enfantines". Plijadur vras o deus bet ivez ma skolidi o lenn al levrioù embannet gant "Emgleo Breiz".

4 - Ar Gerioù. Gerioù 'zo n'o deus ket an hevelep ster e Brezhoneg Lennege hag en trefoedach komzet gant ar vugale (amañ, da skouer : reizh, fur, stouv...) ha gerioù 'zo n'anavezont ket. Displegañ a ran anezhe e brezhoneg hag ivez e galleg.

Analizet e vez ar gerioù brezhonek evel re ar galleg: gwrizienn, rakger, dibennger, hag e vez klasket ar gerioù deveret ha kevrennet. Graet e vez ar studiadennoù-se e-pad al lennadurioù, pa gejer gant ar gerioù. Ne savan ket studiadennoù ispisial.

5 - Ar Pennadoù. Implijout a ran teknikoù Freinet, ken evit ar galleg, ken evit ar brezhoneg. Sed amañ ar pezh a ran evit hor yezh :

- savet e vez ar pennadoù er gêr gant ar vugale (alies ez int skoazellet gant o zud). Ne roan sujed ebet evel just, boaz ma vezont da sevel pennadoù " dieub" e galleg;

- dibabet e vez ur pennad er skol dre lenn an holl bennadoù ha votiñ; -skrivet e vez ar pennad dibabet war an daolenn wer, dres evel ma vez bet savet gant an oberour;

- reizhet e vez ganeomp-ni holl, mestr ha skolidi, hogen adskrivet, direizhet e vez ganin war un daolenn all, ha nann gant ur bugel, evit mont buanoc'h;

- adskrivet e vez ar pennad reizhet en e hed gant pep skoliad, war e gair brezhoneg;

- neuze e vez lennet ar pennad gant ar skolidi, pep hini un darn anezhañ.

- war-lerc'h e savan, pe ur gentel c'herioù, pe yezhadur, pe displegadur verb, o kemer va skouerennoù e-barzh ar pennad-se. (Savet em eus roll an traoù da gelenn d'ar vugale, rannet dre sizhunvezh, evel evit an denvezioù all.)

6 - Ar Yezhadur. Arabat disoñjal e oar dija ar vugale ur bern traoù dre ar galleg (petra eo un anv, un adanv, ur verb, ur verb, un amzer...), met mat eo diskouez dezho e kaver an holl stummoù-se ivez e brezhoneg. Ret eo pouezañ war ar stummoù, ha dreist-holl war re dis -

plegadur ar verboù. Ne dalv ket ar boan pouezañ war ar c'hemmadurioù, ken boazet ma vez ar vugale d'o ober.

Ur wech an mazer, e ran ur gentel yezhadur ispisial, o klotañ gant hini ar galleg a zo bet graet en hevelep sizhun.

War-dro dibenn ar bloavezh-skol, e ran frazennoù da analiziñ, ken disheñvel int diouzh re ar galleg.

7 - An doare-skrivañ. Ne ran ket kentelioù ispisial. Koll amzer e vefe. Dre forzh lenn hag adskrivañ pennadoù reizhet e teuio ar vugale a-benn da sevel pennadoù difazi. Hag arabat krediñ e vefe iskis o skritur. N'eus ket kalz a draoù da cheñch evit her reizhañ, dreist-holl pa 'z eo doare-skrivañ peurunvan ar Skol-Veur ur gwiskamant ken dereat evit hor yezh. (1)

8 - Ar Barzhonegoù. Deskiñ a ra ar vugale barzhonegoù er gêr, goude m'int bet lennet ha displeget er skol. Dibabet em eus barzhonegoù bet savet gant Meavenn, Kalloc'h, Maodez Glandour, Roparz Heimon, Malmanche, ha Pêr Hèliaz. Merzet em eus ez eo ar re o deus gwerzhenoù 12 silabenn a vez soñj an aesañ anezhe, dreist-holl, hini Hèliaz "An Nevez Amzer".

9 - Ar C'han. Kanaouennoù brezhonek a vez desket e-pad an eurvezh kan. Tro-war-dro 30 kanaouenn vrezhonek a zo bet desket abaoe 4 bloaz, anezhe kanaouennoù eus Groñvel pe a lec'h all.

10 - Ar C'henskrivañ. Unan eus va skolidi en deus kenskrivet warlene gant ur paotrig eus Plouvouskan. Kaset en deus ul lizher ar bloaz-mañ, met n'en deus degemeret respont ebet evit c'hoazh.

E gwirionez ez eo diaes lakaat ar vugale da genskrivañ e brezhoneg; n'eus ket a genskriverien; n'em eus ket amzer da reizhañ an holl lizheroù. Emaon o vont da glask kenskrivañ dre vandennoù magnetofon. Met eno e vo kudenn an distagadur.

11 - Douaroniezh. Ret eo, er c'hour krenn, sutdiañ ar gumun. Hag evel just, e vez implijet ar brezhoneg : displegañ anvioù ar c'heriadennoù...

12 - Istor. Bremañ e studian istor Breizh eus 5-et kanved betek an bloaz mil. Roet em eus da lenn d'am skolidi "burzhudoù" hor sent, hag ivez pennadoù 'zo eus ar Barzaz Breiz.

13 - Skiantoù. Tu a zo ivez d'implijout ar brezhoneg evit ar skiantoù : anvioù loened, anvioù plantennoù, krennlavarioù diwar-benn an amzer...

14 - Ar Jediñ. Siwazh, a vank. Ne oar ket ken an dud kontañ e brezhoneg, dre m'o deus desket e galleg nemet ken. Memestra e oar ma skolidi kontañ e brezhoneg, met diaes eo dezho.

15 - Ha dreist-holl, ec'h implijan kalz ar brezhoneg, evit traoù fentus dreist-holl. Ret eo reiñ lusk d'hor yezh, arabat e vefe un doare matezh ar galleg. Se 'zo un aergelc'h da grouiñ, hag aes eo pa garer e vicher.

A. MERSEUR.

Pennad embannet war FISELED GRONVEL, miz genver 1961.

Koumanant-bloaz d'ar gelaouennig : 3 LN da gas da A. LE MERCIER,
K.R.P. Roazhon 1819 42.

(1) Daoust ma ne don ket a-du gant ar pezh a skriv amañ an Ao. Merser diwar-benn an doare-skrivañ anvet ar "Skolveureg", ez embannan al linennoù-se dre lealded. Armañs Ar C'halvez.

LABOUR UR VAMM ER GER HAG E SKOL HE BUGALE.

UR SKOUER DA HEULIAN.

Pennadoù eus lizhiri kaset din gant ur vamm.

15.1.60 Kas a ran deoc'h ar pezh o deus graet ar vugale diwar W ha W. R. a zo tremenet ar wech-mañ er rummad-etre. Bremañ e oar lenn mat-tre ha lenn a ra W & W penn-da-benn. Ar pezh a blij dezhi ar muiañ eo istor Bilz. An dra-se a lenn da gentañ hag adlenn meur a wech goude. Talvezout a ra Bilz an holl Tintin-ioù.

A. avat ne oar ket lenn, met kement a c'hoant hag a c'hred he doa da gas un dresadenn d'n Ao.Kalvez, ken am eus ranket plegañ. Kemeret he deus poan d'ober an daou vignon hag an ours. Lakaet he deus evel skouer hec'h arzh e-krec'h an daol ha bec'h d'ar chreionoù. Evel n'eo ket bet skoazellet e kasan deoc'h he labour.

Krog on da zeskiñ lenn ha skrivañ da A..... Evit R..... ral eo pa dremenan un deiz hep he lakaat da lenn ur pennad.

14.12.60 C'hoant am befe kaout 4 pe 5 levr " Le Breton par l'Image", ma ho peus c'hoazh. Evit reiñ amañ e skol Berlewenez e vefe. Moarvat hoc'h eus diouto en ho krignol. Gant R. ez eus mer - c'hed bihan diwar ar maez hag a oar brezhoneg. Unan dreist-holl - displeget ganti ar " Plad Saladenn" e Rospez er Veilhadeg, an deiz all - hag a oar lenn ha skrivañ. Lenn a ra W & W prestet dezhi gant an dimezell.

Ouzhpenn e kav din ez eus un dra rouez all amañ er skol, ha ne vez ket kavet kalz e Breizh ken sur-mat : div c'hoar vihan o c'houzout nemet brezhoneg hag o komz dalc'hmat. Se ne bado ket pell sur-mat ha din-dan nebeut marteze ne ouezint nemet galleg !

Gant Nedeleg , eme R., e tisplego ar plac'hig a gomzen diouti uheloc'h un dra e brezhoneg, amañ er skol.

22.3.61 Bet on o komz gant renerez ar skol hag o c'houlenn diganti an aotre da ziskouez d'ar vugale penaos en em gemer evit lenn W & W ha penaos ober ar c'hoñkour. En em glevet oamp evit ar gwener hag ar meurzh eus 5 eur da 5 eur hanter.

Dija avat e oa bet div blac'hig o c'houlenn koumanantiñ, rak roet e oa bet un toullad skouerennoù da vare Meurlarjez. Ne oa da zont ganin nemet an div-se. Hogen pa zegouezhis, e oa bodet an holl evit ad - verenn. Goulenn a ris outo kerkent hag e brezhoneg : " Piv a oar komz brezhoneg ? " Ouzhpenn an hanter o deus avet o biz, eus ar c'hlas bras. Un dousenn bennak eta a zo deuet ganin. Aet omp en ur c'hlas hag eno am eus lakaet anezho da lenn W & W ha displeget dezho un tammig penaos o - ber ar c'hoñkour.

Dec'h on addistroet evit kemer ar pezh o doa graet, ha lakaet em eus anezho c'hoazh da lenn. Hini ebet anezho n'he doa skrivet mor-se e brezhoneg ha peder hepken o doa kredet ober un dra bennak. Gwall heñvel eo o foelladennoù hag o zresadennoù hogen kavout a ra din o deus kemeret un tamm poan da skrivañ. Se o deus graet d'ar sul e-pad o amzer vak, rak pañsionidi int holl....

Lakaet em eus anezho, dec'h eta, da lenn adarre. Skolaerez ar c'hlas bihan a zeu ivez e-pad an hanter eurvezh aotreet gant ar re - nerez.

23.4.61 Setu amañ ar pezh o deus graet ar vugale amañ er skol. Kresket eo o niver. Evit pemp anezho e oa ar wech kentañ dezho da skri-
vañ un dra bennak e brezhoneg. Pañsionidi int hag e reont se
p'o devez amzer. Ar wech-mañ n'em eus ket displeget dezho penaos ober.
Bep sadorn goude skol e lakaan anezho da lenn W & W. An niverenn ziwez-
hañ a zo bet lennet ha displeget. Kompren a reont mat-tre gant ma vo dis-
pleget gerioù ' zo.

Betek-hen n'eus bet nemet div o koumanantiñ. Evit ar pred n'
hellan tizhout nemet ar re a zo e pañsion. Er gêr o c'herent a gomz holl
brezhoneg etrezo. An hanter a gomz brezhoneg gant o c'herent. Betek-hen
e seblantont bezañ laouen da heul va " c'hentellioù". Kreskiñ a ra o ni-
ver, rak ne zeu evel just nemet an hini a gar.

G.S. Kavet eo bet diaes an dresadenn d'ober. E...e-unan a lavar ez
eont war ziaesaat. Setu perak eo bet ker bihan an niver moarvat.
Darn o doa graet met n'o deus ket kredet o reiñ din. Ne oa ket brav a-
walc'h.

" SECOND LANGUAGE TEACHING AND THE PROBLEM OF BILINGUALISM",

(Kelennerezh an Eil Yezh ha Kudenn an Divyezhegezh) ur brezegenn roet dirak AN COMHCHAIR DREAMH en Hibernian Hotel, e Dulenn, ar 5 a viz mae 1960, gant an Ao. John Wilson, M.A., eil kelenner (lecturer) war an Deskadurezh e Skol-veur Londrez; rener " Teacher Education", ur gelaouenn evit ensavadurioù an deskadurezh hag ar skolioù-mistri er broioù tramor; gwechall kargiad e Departamant an Deskadurezh en Aod-Aour (bremañ anvet Ghana); merour ar skinadurioù e yezh ar vro, rener skol-vistri ar stad e Winneba. (1)

Displegañ a ra da gentañ-holl e kompren palioù Iwerzhoniz dre ma 'z eo eñ ivez ezel eus ur c'helc'h e Londrez hag a stourm evit mirout bev yezhoù Bro-Skos (2).

Bez' en deus ouzhpenn 33 bloaz a skiant-prenañ war dachennoù disheñvel an deskadurezh ha meur a wech eo bet ret dezhañ kemmañ e zoareoù kelenn rak disheñvel eo anaoudegezh ur skiantour pe un tourist war ur yezh estren diouzh an divyezhegezh gwirion hag a ro tu da impli - jout an eil yezh pe eben hervez degouezhioù ar vuhez.

Da c'houde e ro un diverradur eus kelennadurezh ar yezhoniour Joshua Whatmough diwar-benn natur ar yezh. (3)

1^o Ne zesker ket ur yezh evel ma tesker an istor, da skouer. Deskiñ ur yezh a zo klask ober gant un dra bennak. Ret eo da gentañ selaou ha komz evit displegañ ur menoz bennak.

2^o Ster ur frazenn n'eo ket hepken un afer a c'herioù met ivez a urzh.

3^o An urzh n'eo ket an hevelep hini en holl yezhoù. Ar framm a gemm tamm pe damm gant pep yezh. Peseurt kemm etre : " I have given him" ha " Je lui ai donné".

4^o Evit ma vo komprenet ster ar frazenn ez eo ret reiñ an ton (intonation) hag an taolioù-mouezh reizh (4).

Alese e tiverer evezhiadennoù a-bouez diwar-benn kelennerezh an eil yezh. Abred e vez stummet sistem an nervennoù-lusk (neuro-motor system), organoù ar gomz gant urzh ha ton ar yezh. Diazezet e vezont pa zeu ar bugel d'ar skol ha kreñvaet war-dro 10 vloaz. Ret eo eta kelenn an eil yezh er skol izel a-raok 10 vloaz, zoken en " Infant School" (5-7 vloaz).

Ar pep talvoudusañ eo deskiñ d'ar bugel peadra da zisplegañ e ezhommoù. Ret eo ivez teurel evezh ne zeu a-benn da gomz fraez ha difazi nemet tamm-ha-tamm. Arabat eta mougañ ennañ ar c'hoant da gomz gant an aon d'ober fazioù. Labour kentañ ar mestr eo eta gouzout petra a lavar ar vugale.

- 1- Testenn ar brezegenn a oa bet liesskrivet hepken ha kaset eo bet da SKOL gant an Tad D.O'Laoghaire, a drugarekaan a-greiz kalon.
- 2- Div a zo anezho : Ar Gouezeleg, ur yezh keltiek dam heñvel ouzh an Iwerzhoneg hag ar Skoseg (Scottish pe Scots) a zo rannyezh saoznek an Izeldirioù. Ar Skoseg a oa ar yezh implijet gant Burns.
- 3- Language : a modern synthesis, by Joshua Whatmough, Secker an Warburg, ha dreist-holl ar pennadoù II, III ha IV.
- 4- Kement-se a zo a-bouez, dreist-holl evit yezhoù evel ar Saozneg. E Caerdydd, em boa bet poan ur wech reiñ da gompren da baotr an tikedoù en otobus pelec'h e felle din mont dre ma lec'hien fall ar pouezmouzh war " Cathedral Road". Rener SKOL.

Anat eo ivez e tleer klask da gentañ reiñ da glevout ar yezh ha lakaat da gomz, da lavarout eo implij ar pezh a anver bremañ an doare eün pe naturel. Ober evel ma ali Palmer : " Deskiñ implijout ur yezh hep lenn, hep skrivañ ha hep treiñ , met dre selaou ar c'helenner komz ha dre respont d'e c'houlennoù hep ober gant ar yezh anavezet

Diaes kenañ avat eo ar gentel komz pe an doare-kelenn eün; ha dre veañ dastumet skiant-prañ hepken e c'heller bezañ barrek da gas da benn ur seurt labour...Ret eod 'ar mestr bezañ bev ha leun a itrik; eñ, ha n'eo ket al levr, eo ar ro argenteel. Mar en deus studiet ar mestr an doare-ober ha klasket bezañ barrek warnañ ha mar deo donezonet evit ar c'helennerzh, n'eus ket a gentelioù yezh plijusoc'h".

Ret eo reiñ tu d'ar skolidi d'implijout ar yezh desket ganto, pe e chomo divev hag e vo ankounac'haet ganto hep dale. Setu perak ez eo ret ivez ober gant an eil yezh evit kelenn danvezioù all ar skol.

D'e soñj, e c'hell an divyezhegezh daleiñ bugale 'zo en o studioù, met ket holl c'hoazh." Hervez Whatmough, dija meneget, mar bez daleet ar bugel ne vo nemet evit ur pennad ha digollet e vo dre e varregezh d'ober gant 2 sistem-aroueziañ hag e anaoudegezh eus 2 gultur. An dañjer a zeu da heul un divyezhegezh diglok. Evit tizhout ar pal, an divyezhegezh klok, ez eo ret kelenn diouzh ar c'hentañ an eil yezh ha lodenniñ an eurioù skol hag ar roll-labour. Kement-se a sell ivez ouzh an arnodennoù. Ne don ket enebour an arnodennoù met kavout a ra din e vezont diheñchet dre o danvez hag o goulennoù. Arnodennoù dereat a zlefe skoazellañ an divyezhegezh ha n'eo ket he mogañ.

Goulennet em eus dija ma vefe implijet ar div yezh en diavaez d'an eurioù gouestlet d'o studiañ evit kelenn danvezioù all, ha zoken evit komz diwar-benn traoù all. En doare-se e vo tizhet ivez ar gêr. Met c'hoarvezout a ray kement-se hepken ma bez roet d'an deskarded, dre ur c'helennerzh dereat, aezamant ha fiziañs da gomz war un dro ur yezh vev a c'hell bezañ implijet er gêr."

o o o
o

Eil lodenn ar brezegenn a zo gouestlet da gellennerzh an eil yezh er skolioù-etre. Ret eo trec'hiñ war tri skoilh.

Da gentañ, kellennerzh an eil yezh a vez levezonet fall gant an hini implijet evit ar yezhoù klasel hag ar yezhoù bedel. Amañ eo ret c'hoazh selaou, respont, komz a-raok pep tra. N'eo ket ar yezhadur eo a zesk komz difazi. Ret eo selaou ken n'hello ken ar skouarn nag organoù ar gomz gouzañv ar fazi.

An eil skoilh a zeu eus oad ar skolidi. En o 2^l ha 3^{de} bloavezh skol e chomont diseblant dirak o mistri hag o c'herent. An disparti a gouezh gant ar 5^{et} hag ar 6^{et} bloavezh. Ret eo d'ar mestr studiañ ha kompren e skolidi hag o lakaat da gomz gant pasiañted ha karantez. Tamall a ra c'hoazh d'ar skol izel leuniañ penn ar vugale gant kentelioù diwar-benn ar yezh hag ar yezhadur kentoc'h eget klask o lakaat da gomz ur yezh reizh.

An trede skoilh a zeu eus an diouer a atiz a-berzh ar gevredigezh. Da betra e servij ar yezh ? Met arabat krediñ n'hell ar skolidi bezañ gonezet nemet gant ta'voudegezh pemdeziek ur yezh met ivez gant ar blijadur d'ober ganti. Erbeañ a ra kas ar skolidi d'al lec'hioù ma vez komzet an eil yezh hag aozañ kampoù, gouelioù, bodadegoù, baleadennoù - studi hag a ray ganti ar muiañ ma vo gellet.

LOCHLANN ,

embannet gant Alf SOMMERSET.
Levrenn gentañ, OSLO 1958, moulerezh Skol-Veur Oslo.

(priz 30 kurunenn, pe 15 LN, 318 pajenn in 8°)

Lochlann - un anv kozh iwerzhonek evit Skandinavia - a zo anezhi ur stagadenn d'ar gelaouenn NORSK TIDSSKRIFT FOR SPROGVIDENSKAP. Embannet e vo a-vareadoù diresis.

Al lodenn gentañ ha brasañ eus al levrenn, 218 pajenn, a zo gouestlet da zaou enklask hag a vez sevenet bremañ en Iwerzhon. Ar pennad kentañ a zo bet aozet gant ar C'helenner Heinrich WAGNER, eus Queen's University, Belfast, diwar-benn e enklask war ar rannyezhoù iwerzhonek. Dav eo menegiñ petra eo evitañ un "native speaker" : " un den hag a zo bet savet er rannyezh iwerzhonek a vez c'hoazh, pe a veze gwechall, komzet en ul lec'h resis.

An eil studiadenenn a zo diwar bluenn an Dr P.L.HENRY, eus Skol-Veur Dulenn, a-zivout e enklaskoù war ar rannyezhoù saoznek komzet en Iwerzhon.

Ar c'hant pajenn diwezhañ a zo keneret gant studia- dennoù yezhoniell, burutelladennoù levrioù ha ^{danevelloù} war stad ar Goue-zeleg e Bro-Skos hag e Nova Skotia ha war stad ar C'hembraeg en Amerika. Izeloc'h e roer un diverradur anezho.

WELSH-SPEAKING IN THE NEW WORLD.

I . Er Stadoù-Unanet, gant Emrys Jones.

Diplegañ a ra perak ha penaos e varv ar C'hembraeg er Stadoù-Unanet.

Perak ? Da gentañ al lodenn vrasañ eus an enbroidi a oa aet di evit bevañ gwelloc'h ha nann dre uhelvennad, evit mirout o broadelezh divoulc'h. D'an eil, un degemer mat a vez graet da Gembreiz, anezho protestanted, saoznegerien ha tud desket war ur vicher bennak. Ar peurluviañ eus an enbroidi a vez katoliked, dizesk war ar saozneg ha war ur vicher bennak. (1)

Penaos ? Evit kompren dre vras ar pezh a zo c'hoarvezet un tamm dre-holl ez eo a-walc'h menegiñ ur studiadenenn sevenet en Utica, ur gêr eus Stad New-York, enni 100 000 a dud.

Diwar 800 den deut eus Kembre e niverer bremañ 5 000, pezh a ra 20 % eus ar boblañs. An dregantad a vefe brasoc'h war ar maezioù tro-war-dro.

Ar gelaouenn Y DRYCH a oa penn-da-benn e Kembraeg adalek he c'hrouidigezh e 1851 betek 1920. E 1920 e kaver 5 % a Saozneg; e 1930, 6,5 % ; e 1939, 30 % hag e 1948, 80 %. Hiziv ez eo Y DRYCH ur gelaouenn saoznek gant un nebeut pennadoù ha keleier e Kembraeg met an aozerien anezho a zo tud kozh hag o niver a ya war zigreskiñ.

(1) Betek 1914 e veze adnevezet ha kennerzhet strollad ar gembraegerien gant enbroidi ganet er vro gozh.

Ha dreist-holl, moarvat, kreñvoc'h eo nerzh ar gevredigezh soaznek eget hini an tiegezh. Pal ar skol a zo ober gant pep bugel ur c'heodedad amerikan mat. Kavet e vez zoken bugale hag a respont e Saozneg pa vez komzet outo e Kembraeg gant o c'herent. (Lec'h gwirion an notenn a zo e korf ar pennad.)

Kemend-all a zo bet c'hoarvezet gant an div chapel gembreat. Studiet eo bet danevelloù an emvodoù en unan anezho; yezh an emvod a vez ivez hini an danevell.

Betek ar brezel bras kentañ 1914-1918, e veze skrivet an danevelloù e Kembraeg. Adalek 1910, e rae dija kevredigezhioù ar mer-c'hed hag an dud yaouank gant ar Saozneg. Adalek 1920, e skriver pep tra e Saozneg nemet danevell an ofisoù hag ar c'hontoù ha prezegenn ar postor. Adalek 1937 ne gaver ken e Kembraeg nemet prezegenn ar pastor a veze ul lod anezhi e yezh ar Vro Gozh betek 1944.

Betek 1927 e veze dalc'het e Kembraeg an daou ofis, hini ar beure ha hini an abardaez. E 1927 e veze graet gant ar Saozneg en ofis an abardaez. E 1941 e veze roet ar plas kentañ d'ar Saozneg : an ofis pouezusañ, hini ar beure, a zo saoznek, ha hini an abardaez, darempredet gant tud kozh, a zo kembraek.

En Eisteddfod e kaved nebeutoc'h eget 10 % a Saozneg e 1910, tost da 30 % e 1930 ha 100 % e 1948. Renet e vez gant Kembreiz met izili eus an holl vroadoù a gemer perzh ennañ.

Souezhus a-walc'h eo gwelout ez eo aet en Utika ar Strollad Kembreat war gresk da heul koazhadenn ar yezh er chapelioù. Pa veze dalc'het an ofisoù e Kembraeg penn-da-benn e vezent dilezet evit ar chapelioù amerikan gant ar rumadoù nevez. Pa 'z eo bet saoznekaet ar chapelioù, ez int chomet war-o-zro da gemer perzh en o buhez relijiel ha kevredigezhel. Bez' ez eo ar Strollad Kembreat ur gumuniezh saoz-nekaet chomet stag dre ar galon ouzh ar Vro Gozh. (1)

Setu da vihanañ ar pezh a zo c'hoarvezet en Utika. E Chicago avat e kendalc'her d'ober gant ar c'hembraeg ha war vihanaat ez a dalc'hmat ar gumuniezh.

II. E Patagonia, gant Emrys Jones ha W.R.Owen.

Istor ar "Gwladfa" a zo disheñvel met an disoc'hoù a seblant bezañ heñvel.

E 1865 e touaras en Amerika ar Su 153 Kembre evit krouiñ eno ur vroad nevez e-lec'h ma c'hellfe o doareoù-bevañ hag o c'hultur bleuniañ. Diazezañ a rejont war un dachenn didud ha diberc'henn anvet traoñienn Chubut. Tud all a enbroas di eus Kembre hag e 1891 e oant war-dro 2 500. Anvioù kembraek o doa roet d'al lec'hioù annezet ganto: Rawson, Gaiman, Trelew, Cwmhyfryd. Ha setu moarvat ar pezh a c'hellfe menel eus ar striv-se da adkrouiñ ur vro nevez. E-pad 50 vloaz, betek ar brezel 14.18, e oant bet deuet a-benn da seveniñ o huñvre : iliz, chapel, skol eisteddfod, kelaouenn ("Y Drafod") a oa kembraek.

Abred e oant kouezhet dindan galloud politikel Arc'hantina, adalek 1884, daoust ma oant o mistri ken na zeuas Arc'hantiniz da vezañ an niverusañ; pezh a c'hoarvezas e daou zoare disheñvel : an enbroerezh eus Kembre a gouezhas mik adalek 1914 hag Arc'hantiniz a zeuas niverusoc'h-niverusañ da vevañ en o zouezh.

(1) Daoust ha n'emañ ket aze an hent a glaskfe ar Bleuñ-Brug kemer abaoe ar brezel diwezhañ e lod eus e labour ?

E lod hepken, rak n'en deus ket dilezet ar stourm evit ar yezh er skolioù hag en ilizoù met dav e vefe moarvat dispartiañ ar palioù ha sevel kevrennoù-labour disheñvel.

Ar yezh a vez komzet c'hoazh en tiegezhioù, a vez implijet er gelaouenn " Y Drafod" hag er 15 chapel met tamm-ha-tamm e vez mouget gant ar skol, ar c'henwerzh, an divroañ, an darempredoù gant an amezeien hag an dimezioù kemmesk.

Setu istor ur vamm-gozh hag a glask deskiñ he yezh d'he bugale vihan. Ar vamm-gozh, kembreadez a-vihanik, a zimezas gant un Arc'hantiniad. He merc'h, hag a gompren Kembraeg hep komz fraez, a zimezas gant un den dezhañ un tad italian hag ur vamm arc'hantiniat. Ar vamm-gozh a gomz kembraeg nemetken ouzh he bugale vihan ha promettet he deus ur marc'h-houarn d'an hini a zeuio a-benn da zeskiñ mat ar yezh.

THE GAELIC TRADITION IN NOVA SCOTIA, gant C.I.N.Macleod.

Etre 1851 ha 1942 ez eus bet embannet 21 kelaouenn en o zouezh unan sizuniek hag he deus padet 10 vloaz. Un trec'h, zoken e Bro-Skos. Hec'h anv a oa : Mac Talla (" The Echo").

Niver ar ouezelegerien a zo aet ivez war goazhañ : war-dro 30 000 e 1931; 6 789 hepken e 1951. Petra ober, dilezel ar stourm pe genderc'hel ? Hervez a-ozher ar pennad n'eo ket ar yezh eo a zo da damall met an ekonomiezh hag an divroañ.

War dachenn ar yezh setu an diskoulm : a) skoazellañ ar skol evit an dud vras ; b) kelenn ar yezh e-doug an eurioù-skol.

Krog eur da seveniñ an eil lodenn dindan evezhierzh ar Servij Gouzelek e Ministrerezh an Deskadurezh e Nova Scotia. Pal ar Servij a zo skoazellañ ar c'hultur kanadian-ha-skosat displeget er yezh komzet pe skrivet, er sonerezh, er c'hoarioù, er c'horolloù, er gwiskamantoù hag er sportoù.

Setu amañ un nebeut oberennoù sevenet dija :

- a) ur c'hevredad eus ar c'hevredigezhioù skosat;
- b) kentelioù evit ar vistri e skol-hañv Nova-Scotia, e skol-veur Dalhousie;
- c) kentelioù dre radio e-pad 23 sizhunvezh skinet gant 2 gaser, gant an C.K.E.C. e New Galsgow hag an C.J.F.X. en Antigonish;
- d) kentelioù e-doug an lezher-skol abaoe 1955;
- e) daou levr embannet, ha pennadoù gouzelek er c'helaouennoù sizhuniek " The Eastern Chronicle" ha " The Casket" hag ur gelaouenn viziek " The Cape Breton Mirror".

THE SITUATION OF THE SCOTTISH GAELIC AND THE WORK OF THE LINGUISTIC SURVEY OF SCOTLAND, gant Kenneth Jackson.

Da heul pep niveradeg graet gant ar gouarnamant e weler e koll ar yezh tachenn:

1901	230 806	gouezeleger	5,6 %
1911	202 398		4,6 %
1921	158 779		3,5 %
1931	136 135		2,8 %
1951	94 282		1,85 %

Nemet ha c'hoarvezout a rafe un darvoud dic'hortoz bennak, e vo marv ar yezh war-dro kreiz ar c'hantved a zeu.

Lodennet eo bet ar Gouezelgva e teir zachenn. En hini gentañ eo komzet ar yezh gant ar re gozh hepken, 11 % eus an dud; en eil gant 63 % hag en trede, war enezennoù pellañ an Hebridez gant 90 %. Eno c'hoazh e komzer ar yezh ouzh ar vugale vihan met lakaet eo bet en arvar gant ur greizenn bannañ fuzeennoù a zegaso d'ar vro saoznegerien vihan.

SOUTH UIST. Ar gouarnamant soaz endeus divizet diazezañ en enezenn ur greizenn bannañ fuzeennoù. N'en deus ket selaouet klemmoù Skosiz na hini ar 6^e gouizieg (1) war ar c'helteg e Skol-Veur Oslo. Diwezhatoc'h, eme Alf Sommerfelt, e vo barnet garv an dra-se evel m'eo bet labour ar re o doa diskaret ilizoù kozh e derou ar c'hantved evit lakaat en o lec'h reoù nevez.

FOLKSONGS AND FOLKLORE OF SOUTH UIST, gant Margaret Fay Shaw.

(Londrez 1955, 290 paj.gant kartennoù ha luc'hskeudennoù ouzhpenn; priz : 50 shilling).

An enezenn-se, dezhi war-dro 500 ha, lec'hiet etre Barra ha Benbecula, a zo brudet evit he c'hontadennoù hag he c'hanaouennoù. Ar Gouezeleg a zo yezh an holl betek-hen hag ur bennozh-Doue eo soñjal ez eo bet dastumet al lodenn wellañ eus e deñzorioù a-raok ma vo tre-c'het gant Saozneg an alouberien.

An Itron Shaw a zo anezhi un amerikanez deuet da studiañ ha da chom da South Uist. Dimezet eo gant an Dr John Lorne Campbell, aozer al levrig meneget izeloc'h.

Meulet eo e labour gant ar buruteller, Magne Oftedal, met keuz bras en deus ne vefe ket bet roet testenn ouzelek ar c'hontadennoù na diskrivet ar c'hanaouennoù hag ar c'hrennlavarioù gant an doare fonetikel ha fonemikel.

SCOTTISH GAELIC IN EDUCATION AND LIFE; PAST, PRESENT AND FUTURE,

gant an Dr John Lorne Campbell, embannet gant ar Saltire Society, Edimburgh, 1950; priz 3/6.

" An Dr Campbell a gloz e levr gant un nebeut erbedadurioù evit an anzer-da-zont. Ne glaskont tamm ebet lakaat freuz na reuz met reizh ez int ma fell d'an den kaout evit ar Gouezeleg ul lec'h kevatal d'an hini a vez roet d'ar yezhoù bihan e meur a vro". A.Sommerfelt.

1 - c'hwec'h, islinennet gant Skol.

War AL LIAMM ez eo bet embannet e 1952/1953 studia-denn Pêr Denez diwar-benn istor ha kelennerezh ar Gouezeleg e Bro-Skos. Desped am eus bet a-viskoazh ne vefe ket bet embannet e stumm ul levrig : un niverenn eus A.L. pe eus HOR YEZH ; SKOL ne oa ket ganet c'hoazh. Embannet e giz-se he deus kollet da vihanañ an hanter eus e zalvoudegezh a zo bras, savet m'eo bet gant ur c'helenner hag en deus bevet ur bloavezh er vro. A. Ar C'halvez.

(kendalc'h notenn 2 ar bajenn 26) bour a glask seveniñ en e skol ' dizalc'h' gant skoazell e bried: deskif ar pedennoù e Kerneveg d'an holl skolidi, kelenn istor ha douaroniezh Kernev-Veur. N'eus ket tu da gelenn kalz ar yezh dre ma n'eus lec'h ebet eviti en arnodennoù.

A-DREUZ LENN .

Skol-Veur Iwerzhon hag an Iwerzhoneg. 50 000 a dud a gomz ar yezh en un doare naturel.

Pep studier a rank tremen un arnodenn war an Iwerzhoneg a-raok mont d'ar Skol-Veur, hag evit kaout un testeni-studi tremen un arnodenn dre gomz.

Er Skol-Veur e studier : Iwerzhoneg modern, krenn ha klasel, Kembraeg, Lennegezh Poblek Iwerzhon hag Istor Iwerzhon.

E skolaj Skol-Veur Dulenn e studier an danveziou iwerzhonek dre an Iwerzhoneg;

e Cork, an danveziou Iwerzhonek hag an Istor; E Galway, e vez roet kentelioù en Iwerzhoneg war al Latin, ar Gresianeg, ar Gelennouriezh, ar Ventoniezh, ar Fizik, ar Strilhouriezh, ar Bantouriezh hag ar Brederouriezh.

Un drederenn eus ar 1000 studier a heuilh ar c'hentelioù displeget en Iwerzhoneg.

Dre an Iwerzhoneg hepken e c'heller prientiñ an arnodenn B.Com. (Bachelouriezh war ar C'henwerzh)

Muioc'h a dud a anavez ar yezh met ne vez ket implijet er gêr, zoken e tiez ar gelennerien hag ar studierien en abeg d'he stad izel.

(Tennet eus ur brezegenn graet gant D.Simon Evans, eus Skolaj Skol-Veur Dulenn, en Aberystwyth d'ar 5 a viz du 1959. Y FANER, 19.11.59)

E Friesland . Kreskiñ a ra atav niver ar skolioù divyezhek hervez ar gelaouenn " De Fryske Skoalle" 60 a zo anezho. Skolioù all c'hoazh a zeufe da vezañ divyezhek ma vefe kavet a-walc'h a vistri barrek. FRISIAN NEWS ITEMS, here 1960.

Hervez niverenn Mezheven-gouhere 1961 ar F.N.I. e oa 70 anezho.

War enezenn Helgoland. Holl dud Helgoland a oa bet divroet dre ret da Vro-Alamagn e-pad ar brezel diwezhañ en abeg d'ar bombezadegoù. Ur 120 ti bennak a zo bet adsavet ha distroet eo d'ar gêr an hanter eus an eneziz met 750, pe war-dro, a rank gortoz c'hoazh war an douar-bras. Brudet eo an enezenn evel hañvlec'h hag an tiez-degemer a bep seurt a c'hell reiñ bod da 1 200 a dud.

Helgoland a zo poblet gant Norzfriziz a gomze holl gwechall ar yezh vroadel. Souezhus eo gwelout n'int ket bet peur-c'hermanekaet e-pad an harlu: ul lod vat eus an dud en oad a gomz c'hoazh ar yezh hag un drederenn eus ar vugale-skol. Kelennet e vez ar Frizeg er skolioù hag implijet e vez evit anvioù ar straedoù. (1)

(tennet diwar niverenn eost-gwengolo ar FRISIAN NEWS ITEMS e 1960)

E Kembre . Kuzul an Deskadurezh e Kontelezh Caerfyrddin en deus divi-zet digeriñ ur skol-etre kembraek e Llanelli. Y FANER, 19.1.61

" Krediñ a ran ez eo deskiñ div yezh d'ar bugel ur gounid bras evitañ : ledanaat a ra dezhañ an dremwelioù kulturel ha gwellaat e anaoudegezh eus ar yezh kentañ" An Dr Haydn Williams, rener an deskadurezh e kontelezh Y Fflint. Y FANER, 26.5.60

1- E Breizh eo dianavezet talvoudegezh touristel ar Yezh; an douristed e blij dezho an aergelc'h "estren!"

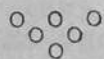
An Armenianed er Frañs. Goude an darvoudoù kriz c'hoarvezet e 1915/18 hag e 1924 e teuas 100 000 armenian da chom er Frañs, dreist-höll war-dro Pariz (40 000). Abaoe 36 vloaz e vez emban-
net ganto ur gelaouenn en Armenianeg anvet HARATCH.

En o zouezh ez eus ur 15 000 a Unvanidi, da la-
varout eo kristenien gatolik hag anzav beli H.S.Ar Pab. Evit ober war-
dro o ezhommoù speredel o deus 12 beleg hag un eskob, an Ao. Amadouni,
nevez sakret. Ur skol-etre gatolik armenian e Sèvres, hag ur c'hloerdi
bihan e Pecq, banlev Pariz, a heuilh roll-labour ofisiel ar skolioù gall
hag a ro ouzhpenn kentelioù diwar-benn ar yezh, al lennegezh, an istor
hag al liturgiezh armenian. LA CROIX, 20.12.60

En Italia, Kudenn an TIROL. " Et pourtant, l'érection d'une région au-
tonome du Haut-Adige ne constituerait aucu-
ne nouveauté juridique dans l'Etat italien. Celui-ci compte déjà les
régions autonomes du Val d'Aoste, de Sardaigne et de la Sicile. L'octroi
de l'autonomie, conforme d'ailleurs aux exigences du principe de subsi-
diarité, chère à la sociologie chrétienne, a valu à ces régions un essor
qu'elles n'avaient jamais connues depuis la formation de l'Italie moder-
ne" Georges Huber, LA CROIX, 31.1.61

En Italia ar C'hreisteiz: " Les méfaits de la centralisation excessive"
" Commentant le voyage de M. Fanfani en Calabre, Radio-Rome,
contrôlée par le gouvernement, vient de déclarer que sous certains rap-
ports, l'Italie méridionale en est restée à l'état d'infériorité où elle
se trouvait il y a cent ans, lors de la création de l'unité politique
de l'Italie.

Si l'on voulait chercher une des raisons profondes de cette
stagnation des provinces de l'Italie méridionale, il faudrait méditer
une page trop négligée de QUADRAGESIMO ANNO, de Pie XI : le passage où,
établissant le principe de subsidiarité, il dénonce les méfaits d'une
centralisation excessive des pouvoirs de l'Etat. La Calabre ne jouit
pas encore de l'autonomie administrative. La Sicile, sa voisine, béné-
ficie depuis 1947 d'un statut spécial, comme le Val d'Aoste et la Sar-
daigne. Depuis lors la grande île méditerranéenne remonte la pente à
un rythme rapide, encore que, ces dernières années, des crises politi-
ques accidentelles ralentissent un peu le mouvement de cette vraie re-
naissance " ib. 24.4.61



" Il n'en reste pas moins indiscutable qu'on ne saurait ni chan-
ger ni ébranler ce principe si grave de philosophie sociale : de même
qu'on ne peut enlever aux particuliers, pour les transférer à la com-
munauté, les attributions dont ils sont capables de s'acquitter de
leur seule initiative et par leurs propres moyens, ainsi ce serait
commettre une injustice, en même temps que troubler d'une maniè-
re très dommageable l'ordre social, que de retirer aux groupements d'
ordre inférieur, pour les confier à une collectivité plus vaste et d'
un rang plus élevé, les fonctions qu'ils sont en mesure de remplir eux-
mêmes " Lizher-Meur H.S.ar Pab Pius XI QUADRAGESIMO ANNO , N°34

mouladur gallek La Bonne Presse p.p.31/32

" La Doctrine Sociale de l'Eglise", G.C. Rutten, O.P. p. 344.

HOR BOEST-LIZHIRI.

digant Evnig Penn-Ar-C'hoad; " Gwelet hoc'h eus war niverenn 115 Bleun-
(12.4.59) Brug, ar c'hanaouennoù dibabet evit kens-
trivadeg 1959; peder a zo nezh : Fañch ar Paotr Kreñv (Laouig), Son
An Hafv (Paotr Treoure), Sonit Bombard (Marechal).

An hini gentañ ' Maro Va Labousig' n'eo ket merket d'an traoñ
anv an oberour; kement-se (a dra sur) a-ratozh-kaer, ha moarvat e ou-
zoc'h perak ? Abalamour m'eo bet savet ganin, napetra 'ta !

Distreset ez eo bet evel ma oa bet ' Son ar C'hafe' ha reoù
all. Kas a ran deoc'h ar sonig war he hed hag evel m'eo bet savet,
deoc'h da c'hellout he deskiñ d'ho skolidi e-giz ma tle bezañ kanet.
Aes e vo deoc'h gwelout ar faziou graet gant ar ' reizher' ampart; hep
kontañ doare dispar ar brezhoneg falc'hunek.

Da skouer ezhomm ebet da lakaat mintin e-lec'h beure; pelloc'h
daelou e-leiz va daoulagad e-lec'h leiz va, (E-leiz = en abondance ha
ret e vije neuze skrivañ e-leiz em daoulagad); graet e-lec'h krouet;
eur vodenn (buisson) e-lec'h torkad; bugaligoù e-lec'h paotredigoù
(ar merc'hedigoù n'eont ket da neizhatat) hag all....

G.S. An ton ivez a zo bet reizhet, goude aliañ : " Ne pas s'arrêter ni
appuyer sur maro. Perak neuze lakaat



Fentus kuita !
(1)

mar - ro .

digant Y.Ar B. (16.4.59) " Lennet em eus niverenn diwezhañ Skol. Dreist
em eus kavet an danvez.(2) Ar stumm avañ n'en
deus ket plijet nemeur din. Hel lavarout a ran deoc'h krenn ha krak, rak
n'omp ket ni ' azeulerion begelioù', ne zleomp ket kavout mat pep tra
war zigarez m'eo skrivet e brezhoneg. Dudi am eus bet ouzh he lenn, avañ
ken trec'hus ha ken hael eo bepred spered ho ke laouenn. Dellezek eo da
gaut muioc'h a goumanantoù. Eno ez eus ur gudenn a rankfe bezañ diluzi-
et dre Guzul ar Brezhoneg"(3)

digant A.J.Raude (15.5.59) " Ur gerig berr da skrivañ deoc'h e lennan
atav gant aked ha dudi ho kelaouenn SKOL.
Ar weizh-mañ, ez on bet sabatuet o lenn en niv.5 barn Herve Konan war
diw frazenn eus " Kabellig Ruz" hag eus " Gwenn-Erc'h".

- Neuze e serras an nor ha mont e gwele ar vamm-gozh.
- Un deiz ma oa gwisket pep tra gant an erc'h, hag an heol o parañ goude
ar gorventenn...

Rak ar pezh a damall H.Konan oute eo nen dint ket savet war ar patrom
gallek : il ferma et il alla ... (e serras hag ez ea s...) ha : un
jour que...et que... (un deiz ma oa ha ma pare....)

Ar frazenn gentañ ' zo reizh tre e brezhoneg : evidon eo hini
H.Konan direizh. Newezik zo e lennen er pennad sizhuniek ' Glendid Iaith',
en Baner ac Amserau Cymru, ur pennad a damalle ouzh saoznegerien Kembraek
sevel frazennoù evel hini H.Konan, e-lec'h ar frazenn reizh gant an anv-
verb e-hunan en eil rann eus ar frazenn. Ur weizh all e venege ur fra-
zenn eus Gweledigaethau Y Bardd Cwsg : ' mi ala(f) i heibio heno, a ga-

(1) Daoust d'an ton c'hwerv anezhañ ec'h embanner al lizher-se dre garan-
tez evit ar wirionez.

(2) An niverenn 5, moarvat.

dael y llyfr iti' : me a c'halvo en ur vonet hebioù henos, ha lezel al levr dit-te. (ha n'eo ket ' hag e lezin). Kemerit ivez , e gramadeg Gillevig hag ar Go, p.99 : ' ne lar netra, nameit monet' (ha n'eo ket ' ez a ').

En eil frazenn ez eus ur faziadenn, met n'eo ket bet gwelet gant H.Konan; ret eo skrivañ : ' un deiz pa oa gwisket pep tra gant an erc'h...! Er c'hontrol e fell da H.Konan lakaat ma ur weizh c'hoazh !

Peur e vo harzhet ouzh gallekaat hor yezh ? Mar deo ar gramadeg hag ar yezhadur gallek a ren anezhi, koulz skrivañ war-eeun e galleg ! Kouslkoude e c'hellfe an danvez-skrivanierion klask o skouer kentoc'h e Bilzig eget e skridoù yaouankoc'h ha gallekoc'h, ha gwelloc'h c'hoazh er Mabinogi..."

digant an Dr Price, University of St Andrews. (27.9.59) " Comme je vous
l'ai dit, je
crois, je viens de passer quelque temps - 3 semaines - dans le Midi à étudier la situation de l'occitan. J'ai l'impression que la situation de cette langue est pire que celle du breton : tout le monde me dit, par exemple, que les curés ne se servent plus de la langue régionale depuis la fin du siècle dernier pour faire le sermon et pour enseigner le catéchisme. On commence maintenant à prêcher en provençal, en gascon, etc... lors des grandes manifestations telles que le pèlerinage occitan de Lourdes organisé par M.Le Chanoine Salvat, de l'Institut Catholique de Toulouse."

digant P.P.eus Sayda, Carthage, Tunizia (18.6.59) " Ar yezh (yezh ar c'he-
lennerezh moarvat) a cho-
mo ar galleg evit pell-c'hoazh hep mar. Menegiñ a ran deoc'h e chom diazezet an deskadurezh nevez war an diwezhgez. N'eus nemet e-doug an 2 vloavezh kentañ ma vez kelennet ar vugale en arabeg hepken, goude se eo lakaet ar galleg hag an arabeg keñver-ha-keñver. E skolioù eil derez ez a ar maout gant ar galleg.

Lenn a ran SKOL gant dudi, ha n'em eus nemet gourc'hemennoù d'ober evit ho levr " Kontadennoù Kozh ha Nevez", kalz gwelloc'h eget levr Yann Sohier ' Me a Lenno! Salv ma vo ' moulet" un deiz "

(27.9.59) " War sujed ar rimadelloù : daoust ha n'hoc'h eus ket bet tro
da anaout ar ganaouenn vrezhonek war Malbrouk ? N'anavezan ne-
met an diskan : Malbrouk a ya d'ar brezel,

War e gein, war e gof, war e vegel.
desket din gant va mamm-gozh he doa disoñjet ar peurrest. Gallek eo ar ganaouenn a dra sur, met etrevroadel eo deuet da vezañ peogwir ez eo anavezet e Bro-Spagn ivez : Malbruk se va à la guerra,
Qué dolor, qué dolor, que pena."

Responñ: Anavezout a ran ivez un diskan damheñvel, met kalz saourusoc'h !
Malbroug a ya d'ar brezel

War e benn, war e gein war e r...!
Ha bremañ hon eus ouzhpenn aozadur Roparz Hemon embannet war ar Bed Keltiek; plijout a ra kalz d'ar vugale : aes eo da ganañ ha da c'hoari.

(16.11.59) " Resev a ran hiziv dastumad Krennlavarioù Kervella; ur me-
noz mat-tre a oa embann anezhañ, rak ne oa dastumad ebet
betek-hen nemet hini Sauve, diaes da gavout. Din-me e plij kalz ar c'hrennlavarioù, saourus atav, a-wechoù leun a varzhoniezh, ha spered hor pobl hag hor sevenadur hengounel o skediñ enno. Kerse a zo ganin n' en deus ket gallet Kervella kas e studiadenne da benn!"

digant J.P.D'H(13.1.60)" Va gourc'hemennoù evit labour hoc'h eus graet e spered va mab. Kemmet en deus e pep keñver: siouloc'h eo, e notennoù q a zo mat, kompren a ra un tammig brezhoneg, betek tapout un tammig pouez-mouezh pa gomz galleg" (1)

digant E.C.Retallack Hooper, Camborne (Kernev-Veur) 25 ans mys du 1959.

" Thank you very much indeed for your SKOL N° 6 ! My wife and I are trying to do something although we found difficulty in plenty when we opened our independent school. We are, I believe, the only school in Cornwall in which the day is begun with the Lord's Prayer - Pader agan Arluth - in Cornish. They all know it. Likewise history and geography is based on Cornwall. We cannot go far with the language for, as you know, Cornish has sunk so low that it is a ' foreign' language and not recognised by the ' Education Authority' nor by any board of Examiners as even a ' subject'." (2)

digant al Lt J.P.(25.3.60)" Bet em eus dec'h Nn 9 ho kelaouenn. Dispar eo ken evit an danvez ha ken evit an doare ma vez ^kinniget d'al lenner. Spi am eus e c'hell bezañ talvoudus d'ar gristenion en ur reiñ dezhe kanennoù santel skrivet en ur yezh kaer. Ne c'hellan nemet bezañ a-du gant an Ao.Maodez Glanndour pa skriv ez eo gwelloc'h kemer an tonioù gregoriat kentoc'h eget an tonioù gallek; bravoc'h a bell int **peurliesañ** a-hend-all; hag ouzhpenn se abegoù mat hon eus chom hep marmouzañ ar C'hallaoued ha pa vefent binniget...Ur fazi bennak a zo chomet er skriverezañ hogen n'eo ket a bouez bras...

A-zivout ar Salve Regina e lavar in e plij din muioc'h hini Kerverziou, hogen e komprenan mat ez oa diaes deoc'h ober gantañ. Troioù-lavar evel ' gwennoc'h evit an erc'h' a vije bet ker mat ' gwennoc'h eget an erc'h'. Me am bije skrivet Izrahel ha Yerusalem kentoc'h. Idem, ' hizio' kentoc'h eget ' hirio', ' hōn dishualit' e-lec'h ' hon dilivrit; ' dremm' ha neket 'fas'. Met anavezout a ra M.G.gwelloc'h egedon ar pezh a c'hell bezañ komprenet gant an duñ".

digant A.H.Dulenn,(6.7.60) "Setu un dra vantrus : n'eo ket ar skolidi kement hag ar skolaerien a ra diouer. Dres ar pezh a skrive M. din ivez : ar skolaerien laik eo na fell ket dezho deskiñ brezhoneg. Tud ' zo a lavar ez eo troet ar bobl hiziv an deiz da enoriñ anv Breizh en-dro, met ne hañval ket an emroadur-se bezañ tizhet ar skolaerien-se. Kudenn tostoc'h ouzhip : ur skouer ouzhpenn eo eus diefedusted ar Vretoned; tra ma c'houlennont ar brezhoneg er skol, n'eus ket kavet tri den a yafe a-youl-kaer e-pad tri bloaz d'ober ur seurt servij. Anv a zo eus kendrevioù : ar pezh a dlefe ar baotred (ha merc'hed) yaouank-se ober eo en em brientiñ da vezañ skolaerien, evit bezañ gouest da vont da sikour ar renerien-skolioù a garfe heuliañ ho skouer...

Mat e vefe komz ouzh paotred ar c'hampoù en doare-se. Ar gwir hoc'h eus d'hen ober : e-pad ar brezel e oa un toullad mat a dud yaouank hag o doa dilezet o micher, pe o doa en em ouestlet evit bloavezhioù da servij Breizh. Hiziv e c'hellfe tud yaouank ober kemend-all, evit kemer perzh en oberenn ar brezhoneg er skol. Rak pa ouio hon enebourien ne zeuomp ket a-benn da gaout un toulladig skolaerien da ober skol ne vint ket daleetoc'h ouzh hen brudañ. Hag e vo lamet ur vreutaenn vat diganimp!"

digant P. (3.10.60)" E brezhoneg eo aet (hor mab) kalz war-raok. Ha souezhet eomp bet va gwreg ha me ouzh e welout o sevel frazennoù reizh en un doare naturel kenañ !

(1) Tri miz hepken en doa tremenet ar paotrig e Skol St Erwan .

(2) An Ao.Hooper - Drouiz-Meur Kernev-Veur - a gomz el lizher-se eus al (kendalc'h p.21)

digant J.J. (17.2.61) " Gand kalz a blijadur e kasan deoh evid 1961
Skoazell arhant an E.B. evid harpa ho labour ken
talvouduz evid ar vugale hag ar Brezoneg dreist-holl.
Meuleudi deoh eta, ha kendalhit, holl vignoned ar
Brezoneg, hag holl vignoned Breiz a zo a-du ganeoh!"

digant Y.C. (14.4.61) " A mon profond regret, je ne peux pas vous pro-
mettre de faire participer les enfants des écoles
à votre concours, actuellement....J'envoie ces-jours-ci, au Dr Tricoire,
quelques rédactions (il en demande pour chaque trimestre, environ) et
j'ai déjà beaucoup de peine à obtenir ce maigre résultat... Le Directeur
de l'Ecole..... où j'enseigne également, est M.....Vous connaissez son
hostilité obstinée et peu éclairée à l'égard de notre langue. Cela me
peine profondément. La religieuse qui dirige la 1^{re} classe des filles
n'est pas bretonnante, non plus, quoique assez sympathisante... Je suis
obligée de prendre les enfants, par petits groupes, et à l'insu de leur
maître ou de leur maîtresse. D'autre part, la classe se termine chaque
jour vers six heures et souvent au-delà... puis il faut compter le temps
du retour à la maison...Le temps de leurs loisirs est donc bien réduit.

Peut-être le bulletin du Dr Tricoire et le vôtre qui est si vi-
vant se fondront-ils en une seule publication, un jour ? Pour le moment
je compte sur ' Wanig ha Wenig' quand on pourra me l'expédier!"

o o o o
o

K A N V . Hor gourc'hemennoù a gengañv kristen a ginnigomp

d'an Aotrou ha d'an Itron F.Kervella, eus Lannuon, da geñver marv an
Itron Kervella, o mamm ;

d'an Aotrou L.Bothorel, eus Pariz, da geñver marv e bried;

da diegezh an Aotrou Jakez Nikol, eus Louargad;

d'an Itron Pêr Mokaer da geñver marv he fried ;

d'an Aotrou Bihannic da geñver marv e bried ;

da gerent E.Rivoallan, an talabarder brudet .

Ra zisk uizho e peoc'h eneoù an anaon, ha ra skuilho an Aotrou e
frealzidigezh e kalonoù o c'herent.

h a L E V E N E Z .

Hor hetoù kalonekañ a ginnigomp

d'an Aotrou ha d'an Itron Andrev Latimier da geñver ganedigezh o mer -
c'hig Armela; d'an 28.8.59 ;

d'an Aotrou ha d'an Itron P.Monjarret da geñver ganedigezh o merc'hig
Soazig-Enora, d'an 20.10.59 ;

d'an Aotrou ha d'an Itron J.Pinault da geñver ganedigezh o merc'hig
Gwenn, d'an 9 a Adnozh-River 3830 MT (9.12.59) ;

d'an Aotrou ha d'an Itron Yann Cormerais da geñver ganedigezh o merc'hig
Anna, d'an 18.2.60

d'an Aotrou ha d'an Itron A.Al Louarn da geñver ganedigezh o merc'hig
Gwennael, d'an 26.2.60

d'an Aotrou ha d'an Itron Etienne da geñver ganedigezh o merc'hig Brenda
d'an 5.10.60

D I E L L O U .

Evêché de Saint-Brieuc

Saint-Brieuc, le 19 octobre 60

Monsieur le Directeur,
Madame la Directrice ,

Les journaux vous ont appris le succès qu'ont enregistré l'an passé les Veillées Bretonnes organisées dans votre région. Cette année , le comité se propose d'intensifier son action et déjà 14 veillées sont prévues.

Une VEILHADEG est une soirée de variétés en langue bretonne s'inspirant du génie de la tradition celtique et utilisant tous les moyens d'expression artistique. Le public est invité à s'exprimer dans sa langue; une langue dont le peuple connaît encore les finesses et les richesses, beaucoup plus qu'on ne pense, les organisateurs en ont fait l'expérience. Il est invité à donner libre cours à sa verve, à son imagination, à son humour. Les veillées possèdent désormais leur public, leurs acteurs, leur ambiance spécifique, toute de simplicité et de communauté entre acteurs et spectateurs. Le Comité veille à la bonne tenue de la réunion et à la parfaite décence des chants et des morceaux au programme.

Les veillées ont drainé l'hiver dernier plus de 4 000 personnes et beaucoup de salles se sont révélées trop petites.

En aucune façon, ce n'est une distraction imposée; l'âme populaire n'a pas d'efforts à faire pour s'y accorder, parce que les acteurs ne sont que les interprètes de ce qu'elle ressent dans ses profondeurs. Un effort sera fait cette année pour amplifier leur qualité artistique et accentuer leur valeur culturelle.

Il ne s'agit nullement de concurrencer les Coupes de la Joie, organisées par la J.A.C. C'est un effort parallèle pour essayer de redonner au peuple des loisirs sains et éducatifs, et les mêmes acteurs se rencontrent souvent dans les deux mouvements.

Nous pensons que les écoles doivent s'intéresser à cette initiative, parce qu'elles s'intéressent à l'éducation humaine, aussi complète que possible, de leurs élèves. Leur donner le sens des loisirs éducatifs est une tâche primordiale. Leur faire comprendre l'importance de la tradition culturelle de leur pays pour ne pas en faire des déracinés, ne l'est pas moins : qu'on relise à cet effet les importantes allocutions de Pie XII et de Jean XXIII. (amañ teir linenn gant roll ar veilhadeoù)

Nous ne demandons aux écoles aucun effort impossible, ni de nature à les dérouter de leur travail normal.

1 - Dans les paroisses où se tiennent les Veillées, les écoles recevront la visite de M. l'Abbé BOURDELLES, avec qui on s'entendra pour la participation active (si possible !) à la veillée.

2 - On facilitera, dans les internats, la sortie des jeunes acteurs, dans les où il s'en trouvera, et il est désirable pour le niveau artistique des Veillées qu'il s'en trouve.

Ce sont des problèmes que l'Enseignement Public ne néglige pas et que nous ne pouvons non plus éluder.

Veillez agréer mes sentiments dévoués.

H.GLOAGUEN

V.G.

Monsieur le Directeur,
Madame la Directrice,

Vous allez recevoir le N° 9 de la revue WANIG HA WENIG que vous expédie l'Abbé A. LE CALVEZ, directeur de Skol Sant Erwan, PLOUEZEC.

Je voudrais attirer votre attention sur cette Revue, destinée aux enfants et qui me semble du plus haut intérêt pour un apprentissage facile de la langue bretonne. Je sais que plusieurs écoles ont été intéressées par les livraisons précédentes, au point d'en commander 10, 20 ou 30 exemplaires. Je sais aussi, ce que plusieurs d'entre vous vont m'objecter et je ne les en blâme pas, surtout à l'heure où bien d'autres problèmes nous sollicitent et où le travail supplémentaire ne manque pas. Le temps fait défaut ! Mais il ne s'agit pas tellement de distraire de vos lourdes occupations un temps supplémentaire. Vos enfants doivent avoir du temps pour la lecture - et le nouveau Centre Pédagogique qui vient d'être créé voudrait vous aider à les pourvoir peu à peu de livres et revues bien choisis - sinon leur formation ne saurait être que bâtarde et incomplète.

La lecture de Wanig ha Wenig peut très bien entrer dans ce cadre, d'autant plus que les devoirs proposés le sont sous forme de Jeux et d'Exercices distrayants. Ils n'y perdent pas leur temps même au point de vue scolaire. Le Breton est porteur de richesse intellectuelle aussi bien que l'Anglais ou l'Italien et il est plus enraciné dans l'esprit des enfants. Beaucoup d'entre eux sont d'ailleurs plus sensibles à la langue qu'on ne le croit habituellement, même ceux que l'on fait parler Français à la maison, l'expérience de certaines écoles le prouve abondamment.

Il semble bien anormal que nous leur apprenions tout sauf les richesses de leur langue et l'histoire de leur pays. Les programmes officiels l'ignorent à peu près totalement : ce n'est pas une raison pour nous en désintéresser ou, à tout le moins, pour ne pas encourager avec sympathie tous les efforts qui sont faits en ce sens.

Avec mes sentiments bien dévoués.

H. GLOAGUEN.

(1) s.d. Degemeret e Skol St Erwan d'ar 25.2.1961.

(kendalc'h ar bajenn 31.)

Article 8. Les décrets portant application de la présente loi seront pris dans un délai de six mois après sa promulgation.

(1) En ul lizher skrivet dezhañ d'an 19.6.61 em boa goulennet digant an Ao. Le Duc, depute-maer Montroulez, daneveller, lakaat an nebeut gerioù-mañ e dibenn an artikl 1 : " et les points au-dessus de la moyenne compteront pour leur admissibilité." Setu amañ ul lodenn eus e respont skrivet d'an 22 a viz mezheven :

" Le texte qui a paru est le texte qui est sorti des travaux, d'abord d'un Groupe d'Etudes, puis ensuite de la Première Commission. Il présente le maximum de ce que je peux obtenir après bien des discussions avec les différents groupes et l'Administration de l'Education Nationale.

Je ne puis donc modifier ce texte. J'aurais bien voulu, comme vous, pouvoir y mettre au " les points au-dessus de la moyenne compteront pour leur admissibilité " Ceci n'a pas été accepté. Il appartient -

LE COLLOQUE D'ABIDJAN SUR LES RELIGIONS

ET LA PERSONNALITE CULTURELLE AFRICAINE.

Du 5 au 12 avril s'est tenu, à Abijan, un Colloque qui marquer une étape dans l'histoire de la prise de conscience par les Africains d'aujourd'hui de leur originalité culturelle et de leur mission historique. Le Colloque était organisé par l'U.N.E.S.C.O. et la société africaine de culture, dont le président est Alioune Diop, directeur de Présence Africaine. Par ailleurs les membres du Colloque étaient les hôtes du gouvernement de la Côte-d'Ivoire. La dernière séance fut présidée par le président de la république, M.Houphouët-Boigny. L'archevêque d'Abidjan, Mgr Yago, assistait à la séance d'ouverture.

Du Dieu inconnu au Dieu connu.

Une recommandation a été faite aux représentants des diverses religions d'avoir à respecter les traits originaux du génie religieux africain et à retenir tout ce qui, dans les religions autochtones, peut être retenu, comme expression d'une religiosité première, qui puise ses symboles et ses rites dans son milieu, et qui ne doit pas être détruite, mais purifiée et prolongée. C'est cet enracinement du christianisme dans l'âme religieuse africaine qui est actuellement la tâche essentielle. Il faut reconnaître qu'ici un travail immense est encore à faire. Du moins les tentatives du P.Graverand, chez les Serères du Sénégal; du P.Tempels, chez les Bantous, attestent la fécondité de pareilles tentatives. Et il est sûr que lorsqu'on voit la splendeur des vêtements culturels africains, on se demande pourquoi transporter en Afrique le costume de cour byzantin, dont use aujourd'hui le clergé occidental.

Un dernier aspect de ce Colloque apparaît capital. Au moment où l'Occident de l'Est et, pour une bonne part l'Occident de l'Ouest, nous donnent le triste spectacle d'une civilisation sécularisée, étrangement appauvrie, il est remarquable de voir la jeune Afrique affirmer, au contraire, que la religiosité fait partie de l'essence de la culture et qu'elle prétend se défendre contre les poisons des Occidents désacralisés. Je me souviens d'un communiste tchèque qui, lors du Colloque de Rome entre écrivains blancs et noirs, se demandait si l'Afrique n'apporterait pas à notre civilisation technique " un peu grison de lui répliquer qu'il n'était peut-être pas nécessaire à un Tchèque d'aller en Afrique pour trouver du sacré. Mais il reste bien vrai que l'Afrique nous apparaît ici encore, comme sur le plan économique, à la pointe du combat pour l'avenir, et que sa volonté d'être elle-même est un des plus sûrs garants de celui-ci.

LA CROIX , 3 a viz mae 1961

Jean DANIELOU.

(kendalc'h ar bajenn 29)

drait à l'Assemblée Nationale, réunie en séance plénière d'y introduire cette disposition, par voie d'amendement, mais je ne vous cache pas que j'essaie d'obtenir le vote sans débats, car si le texte est soumis à l'Assemblée et si un débat s'instaure, je suis sûr qu'il sera mis en charpie : certains députés alsaciens ne sont pas d'accord pour son adoption. "

C'hwitet en deus an Ao.Le Duc war e dael; ra vo trugarekaet memestra gant holl vigoned ar brezhoneg. Sklaer eo bremañ n'eus netra da c'hortoz digant Pariz. A.Ar C'halvez.

PROPOSITION DE LOI

tendant à compléter la loi n° 51-46 du 11 janvier 1951, relative à l'enseignement des langues et dialectes locaux.

Article Premier. L'article³ de la loi n° 51-46 du 11 janvier 1951 relative à l'enseignement des langues et dialectes locaux est abrogé et remplacé par les dispositions suivantes :

" Un enseignement de la langue régionale peut être dispensé dans les écoles primaires aux élèves volontaires, à raison d'une heure par semaine. Il est sanctionné à l'examen du certificat d'études primaires par une épreuve facultative de lecture et de récitation. Les candidats ayant obtenu une note au-dessus de la moyenne sont récompensés par une mention spéciale inscrite sur le diplôme". (1)

Article 2 . L'article 5 de la loi n° 51-46 du 11 janvier 1951 est abrogé et remplacé par les dispositions suivantes:

" Dans les écoles Normales, des cours et stages facultatifs de langue et civilisation régionales sont organisés pendant toute la durée des études"

Article 3. L'article 6 de la loi n° 51-46 du 11 janvier 1951 est abrogé et remplacé par les dispositions suivantes:

" Dans les lycées et collèges, l'enseignement facultatif des langues et littératures régionales est assuré aux élèves dans le cadre de l'emploi du temps normal. Cet enseignement est intégré au service normal des maîtres volontaires. L'étude du folklore et des arts populaires peut prendre place dans le cadre des activités dirigées."

Article 4. La loi n° 51-46 du 11 janvier 1951 est complétée par un article 6bis ainsi rédigé :

" Art. 6 bis - Dans les lycées et collèges, à partir des classes de Sixième, un enseignement de la civilisation régionale peut être donné à l'ensemble des élèves sous la forme de notions élémentaires de géographie, d'histoire, d'ethnographie, d'histoire de l'art, de littérature et de langues régionales."

Article 5. L'article 9 de la loi n° 51-46 du 11 janvier 1951 est abrogé et remplacé par les dispositions suivantes:

" Dans les Académies où il est possible d'adjoindre au jury un examinateur compétent, une épreuve facultative de langue régionale est inscrite au programme du baccalauréat, ainsi que du brevet d'études du premier cycle du second degré ou du brevet d'enseignement général. Cette épreuve a le même régime que les autres épreuves facultatives".

Article 6. L'article 8 de la loi n° 51-46 du 11 janvier 1951 est abrogé et remplacé par les dispositions suivantes:

" Il est créé, là où ils n'existent pas encore, des certificats d'études supérieures de langues régionales. Ces certificats sont admis comme quatrième certificat pour les licences libres de langues vivantes et de lettres modernes. S'ajoutant à une licence d'enseignement, ils donnent vocation aux titulaires de donner l'enseignement de langue et civilisation régionales prévu aux articles 6 et 6 bis de la présente loi.

Article 7. Le paragraphe d) de l'article 11 de la loi n° 51-46 du 11 janvier 1951 est abrogé et remplacé par les dispositions suivantes:

" d) Un enseignement de la langue, de la littérature, de l'histoire des pays d'oc est organisé dans chacune des universités d'Aix-en-Provence, Bordeaux, Clermont-Ferrand, Grenoble, Lyon, Montpellier, Paris, Poitiers et Toulouse."

(kendalc'h war ar baj.29)

diwar-benn an niverenn ispisial e Galleg :

Face au Problème de la Culture dans la Bretagne d'Aujourd'hui.

" En deveshan nivereñ em es ' lonket' abenn kaer er mintin-men ! La -
bour e zo d'obér én or Bro-ni ! " B. (7.12.60)

" Lennet em eus pennadoù ' zo eus an niverenn-mañ. Ur benveg labour a
zoare eo evit lakaat anat dirak an dud (speredek a-walc'h evit kompren)
ne c'hell den ebet gounit e gwirionez o lakaat ur bobl da zilezel he
ferzhioù dezhi hec'h-unan." A.A.L. (9.12.60)

" Niverenn miz du a zo unan hag unan, e-giz ma lavarer amañ, dreist-
dreist meuleudi ! " Chaloni J.T. (12.12.60)

" Emaon o lenn niverenn zivezhañ Skol. Un dudi eo da lenn ha da adlenn.
Emaomp pell eus lakaat ar vretoned da gaout ar menozioù-se, met eürusa-
mant ez eus c'hoazh e Breizh un nebeut bretoned evit digeriñ daoula-
gad o c'henvroiz ! " A.N. (12.12.60)

" Niverenn diweza SKOL eviti da veza e Galleg am eus kavet dispar ha
skrivet em eus d'an Ao.Floc'h da ginnig dezañ va gourc'hemenoù evit e
labour ken pouezus." Y.A.G.(10.12.60)

" Niverenn diwezhañ Skol am eus kavet mat-tre daoust ma oa e galleg penn
da benn. An niverenn-se a zlefe bezañ skignet mat dreist-holl e-touezh
ar veleien hag ar vistri-skol kristen ha laik. N'eo ket graet hepken evit
koumananterien ar gazetenn hag a zo tud kendrec'het endeo". Y.A.B.(9.12.
60)

Respont : An niverenn ll a oa bet aozet dreist-holl evit mistri hor sko-
lioù kristen ha kaset eo bet da holl skolioù Breizh-Izel en
eskopti St-Brieg ha d'un nebeut skolioù e Breizh-Uhel - evel kloerdi
Kintin, Skol Sant Charlez e St-Brieg - d'an Ao.Ao.'n Eskibien, d'ar
c'hloerdioù ha da renerien ha renerezed an urzhioù lenaed ha leanezed.
Ur gevredigezh vreizhat he doa prometet paeañ an niverenoù kaset d'ar
skolioù met betek-hen n'he deus gallet kas netra.

" Il n'est pas trop tard pour venir vous remercier du numéro de Skol
que vous m'avez adressé et dans lequel : vous avez publié mon article
sur l'école. Je considère ce numéro comme tout à fait remarquable et
très précieux par la documentation et les citations qu'il contient ...
Voilà aussi ce dont devraient s'inspirer les prêtres du pays bretonnant.
Je reviens toujours avec mal au cœur de mes voyages en Basse-Bretagne,
après avoir assisté aux offices qu'on y donne et je me demande où le
jeune clergé de Bretagne va chercher ses maîtres à penser..."

Y.F.(26.12.60)

An Aotrou hag an Itron Ar Bleiz a zo laouen o tegemenn deoc'h ganedi-
gezh o merc'hig GWENOLA. Dakar, 13 a viz mezheven 1961.

RENER-MOULER-MEROUR

Direct.-Imprim.-Gérant : Armand LE CALVEZ, PLOUEZEC. C D N.

Périodique inscrit à la C.P.P.P. sous le N° 35 323.

Diskleriet hervez lezenn : 3^{de} trimiziad 1961
Dépôt légal : 3^e trimestre 1961